

Katarina Marošević*
Anita Barišić**
Barbara Cafuk***

Pregledni znanstveni rad
UDK 364.65-057.19(497.5) "2015/2021"
DOI: <https://doi.org/10.25234/pv/26072>
Rad primljen: 13. travnja 2023.
Rad prihvaćen: 10. prosinca 2023.

SIROMAŠTVO I SOCIJALNA ISKLJUČENOST NEZAPOSLENIH OSOBA: PERSPEKTIVA SOCIJALNOG RADA

Sažetak: Brojni su izazovi s kojima se danas susreću gospodarstva. Nezaposlenost ima mnogobrojne negativne ishode, pri čemu su siromaštvo i socijalna isključenost među najtežima. Zbog izraženih nestabilnosti gospodarstava u svijetu, generalno kao posljedice pandemije, posljedice rata u Ukrajini, valutnih promjena i drugih društvenih izazova, pitanje je i koliko je zaposlenih u potencijalnoj prijetnji neke od vrsta siromaštva i nezaposlenosti. Osobe koje nemaju dovoljno sredstava da pokriju svoje materijalne potrebe možemo reći da žive u siromaštvu. Nezaposlenost je, stoga, moguće promatrati kao uzrok, ali i posljedicu siromaštva i socijalne isključenosti. Socijalna isključenost podrazumijeva nemogućnost sudjelovanja u socijalnom, ekonomskom, kulturnom i političkom životu te se može nazvati višestranim procesom u kojem se osobi smanjuju mogućnosti za zapošljavanje, pristup zdravstvenoj zaštiti, uključivanje u socijalne mreže i druge društvene procese.

Cilj ovoga rada je analizirati udio osoba koje žive u siromaštvu i socijalnoj isključenosti u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2021. godine te analizirati koje su dosad najčešće obrađivane teme nezaposlenosti kao makroekonomskog područja i socijalnog rada kao područja socijalnih djelatnosti. Na taj način implementiran je interdisciplinarnan pristup. Rad će analizirati kretanja nezaposlenih, kao dijela stanovništva koje zbog nesudjelovanja na tržištu rada jest u potencijalnoj opasnosti od siromaštva i socijalne isključenosti. Stoga se analiziraju i alati kojima se u Republici Hrvatskoj pokušava utjecati na smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti nezaposlenih osoba kao i disproporcija izraženih na županijskoj razini u Republici Hrvatskoj. Poseban se

* Dr. sc. Katarina Marošević, izvanredna profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, S. Radića 13, 31000 Osijek. E-adresa: katarina.marosevic@pravos.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8727-130X>.

** Dr. sc. Anita Barišić, asistentica Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, S. Radića 13, 31000 Osijek. E-adresa: abarasic@pravos.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5245-8265>.

*** Barbara Cafuk, univ. mag. act. soc., Centar za pružanje usluga u zajednici Svitanje, Trg Tomislava dr. Bardeka 10/10. E-adresa: barbara.cafuk@socskrb.hr. ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-8516-8892>.

naglasak stavlja na mogućnosti koje nudi profesija socijalnog rada u zagovaranju i zastupanju ranjivih skupina te mjere kojima sustav socijalne skrbi odgovara na probleme siromaštva, socijalne isključenosti i posredno na nezaposlenost. U radu se prikazuju komentari i preporuke potencijalnih uspješnih alata u smanjenju problema siromaštva i socijalne isključenosti.

Ključne riječi: nezaposlenost, siromaštvo, socijalna isključenost, socijalni rad

1. UVOD

Pojam siromaštva usko je povezan s pojmovima socijalne isključenosti i nezaposlenosti. I siromaštvo i socijalna isključenost i nezaposlenost problemi su na razini nacionalnih i globalnih gospodarstava te su česta tema znanstvene, društvene i ekonomske scene. Republika Hrvatska se nalazi pri vrhu liste zemalja Europske unije prema stopi rizika od siromaštva. Siromaštvo je općenito složen konstrukt. U definicijama razlikujemo apsolutno i relativno siromaštvo.¹ Apsolutno siromaštvo uspostavljeno je prema kriteriju minimalnog dohotka, koji (na temelju procjena) omogućuje pojedincu ili obitelji pristojan život, kao i pristup najosnovnijim uslugama. Stoga se svaka osoba koja je ispod minimalnog dohotka smatra osobom u siromaštvu. Relativno siromaštvo određuje se u odnosu na standard života koji se u određenom društvu i razdoblju smatra prihvatljivim. Učestali je nusproizvod siromaštva i socijalna isključenost. Nadalje, nezaposlenost može biti uzrok, ali i posljedica siromaštva i socijalne isključenosti. Stoga se ovim radom u pet poglavlja tema siromaštva i socijalne isključenosti promatra u odnosu na nezaposlenost. Uvodno se поближе piše o nezaposlenosti kao poveznici sa siromaštvom i socijalnom isključenosti. Potom se analizira udio osoba koje žive u siromaštvu i socijalnoj isključenosti u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2015. do 2021. godine, kao i podaci o kretanju nezaposlenih osoba. Republika Hrvatska u borbi protiv siromaštva, socijalne isključenosti i nezaposlenosti poduzima razne mjere, a između ostalih proširuje i mrežu socijalnih usluga. Socijalni rad kao profesija ima izniman značaj u borbi protiv siromaštva, socijalne isključenosti i nezaposlenosti, koji se također elaborira, s obzirom na ulogu profesije u promicanju jednakosti i socijalne pravde. Iako postoje razne mjere i socijalne usluge, uvijek postoji prostor za napredak i za uvođenje novih mjera i socijalnih usluga. Stoga se u radu promatraju i neke od novijih mjera koje su definirane Zakonom o socijalnoj skrbi (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022), s obzirom na potencijalno velik značaj za one osobe koji žive u siromaštvu, socijalno isključene i nezaposlene.² Zaključak rada obogaćen je sugestijama za osnaživanje nezaposlenih, posebice nezaposlenih koji žive u siromaštvu i/ili socijalnoj isključenosti.

1 Zoran Šućur, *Siromaštvo: teorije, koncepti i pokazatelji* (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu 2001).

2 Zakon o socijalnoj skrbi (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023) (HR).

2. NEZAPOSLENOST KAO GOSPODARSKA I DRUŠTVENA KATEGORIJA

Gledamo li na nezaposlenost kao na rezultat dinamičnog tržišta rada na kojemu svakodnevno dolazi do novih radnih mjesta te nezaposlene osobe ne ostaju dugoročno u stanju nezaposlenosti, tada nezaposlenost, neovisno o tome je li visoka ili niska, nema ozbiljne socijalne posljedice. Razlog tome je činjenica da osobe koje su kratkotrajno nezaposlene vrlo vjerojatno neće biti zahvaćene siromaštvom i socijalnom isključenosti, pa tako ni velik broj kratkotrajno nezaposlenih osoba ne predstavlja opasnost za ozbiljne socijalne posljedice. U suprotnom slučaju – primjerice, u slučaju neotvaranja novih radnih mjesta, tj. novih poslova, dolazi do stagnacije nezaposlenih osoba te one imaju vrlo male izgleda za pronalazak zaposlenja i često ostaju dugotrajno nezaposlene. U ovakvim situacijama već i mali broj dugotrajno nezaposlenih može uzrokovati neželjene posljedice za društvo i ujedno biti izazov za socijalnu politiku.³ Pojam *siromaštvo* i *socijalna isključenost* imaju međuovisan odnos te su usko povezani, no nije nužno da uvjetuju jedno drugo. Siromaštvo se smatra jednim od najčešćih uzroka i oblika socijalne isključenosti, no ono se ne poistovjećuje sa socijalnom isključenosti.⁴ Sociolozi većinom siromaštvo definiraju kao oblik socijalne isključenosti. Glavna razlika između ovih dvaju pojmova ciljevi su koji se pokušavaju ostvariti u borbi protiv istih. Šučur⁵ navodi kako je u borbi protiv siromaštva glavni cilj preraspodjela resursa, a kod borbe protiv socijalne isključenosti glavni su ciljevi osiguranje socijalne integracije i participacije, a ne samo raspodjela dobara.

Nezaposlenom osobom “smatra se osoba sposobna ili djelomično sposobna za rad, u dobi od 15 do 65 godina, koja nije u radnom odnosu odnosno koja ne obavlja samostalnu djelatnost, aktivno traži posao i raspoloživa je za rad (...)”.⁶ Blanchard⁷ iz stope nezaposlenosti dolazi do zaključka da kod veće stope nezaposlenosti zaposlenici imaju i veću nesigurnost kod zadržavanja posla, izgleda za pronalazak posla kod nezaposlenih su manje, a ujedno im se povećava trajanje nezaposlenosti. Stopom nezaposlenosti oslikava se uspješnost gospodarske politike i stanje gospodarstva te se mjere socijalne teškoće i razlike u društvu. Iako je vrlo jasna i jednostavna za izračun te se često koristi, i ona ima svoje nedostatke. Glavna dva nedostatka su nedostatak podataka o trajanju nezaposlenosti i ograničavanje koncepta radne snage.⁸ Nezaposlenost osobito pogađa mlade osobe koje su nerijetko suočene s problematikom pri ulasku na tržište rada. Osim mladih, i starije osobe su skupina koja se suočava s teškoćama u pronalasku

3 Program Ujedinjenih naroda za razvoj “Sažetak izvješća o društvenom razvoju Hrvatska 2006. Neumreženi: Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj”. (2007) 14(1) Revija za socijalnu politiku 65.–84.

4 Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2021. <<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tv/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1C4%87a/Nacionalni%20plan%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.pdf>> pristupljeno 22. ožujka 2022.

5 Zoran Šučur, ‘Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija’ (2004) 35 (1–2) Revija za sociologiju 45.–60.

6 U odredbi čl. 10. st. 1. Zakon o tržištu rada (NN 118/2018, 32/2020, 18/2022) (HR) definirano je tko se smatra nezaposlenom osobom.

7 Ante Babić, ‘Macroeconomics / Oliver J. Blanchard. Zagreb: MATE, 2005’ (2005) 29(4) Financial theory and practice 387.–389.

8 Jelena Birsa, “Definicije i mjerenje nezaposlenosti” u Mirta Galešić, Darja Maslić Seršić, Branimir Šverko (ur.) Zbornik *radova XII. ljetne škole studenata i nastavnika Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu Silba*. (Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu).

posla. Starije osobe koje se nalaze na tržištu rada, nužno ne podrazumijevaju i osobe starije od 65 godina. U kontekstu sudjelovanja na tržištu rada se pri elaboriranju u ovom radu pod pojmom *starije osobe* smatraju osobe koje pripadaju radnom kontingentu, ali su već duži period na tržištu rada te će i s obzirom na svoju dob pripadati u skorije vrijeme postradnom kontingentu i službenoj kategoriji starijih osoba. Starije osobe koje su nezaposlene teže pronalaze zaposlenje od mladih nezaposlenih. Nezaposlenost kod mladih osoba češće je kratkotrajna, dok je kod osoba starije dobi češće dugotrajna.⁹ Mlađe osobe često su obrazovanije nego starije, a smatra se kako je upravo diskriminacija prema dobi najprisutnija na tržištu rada.¹⁰

2.1. ANALIZA KRETANJA NEZAPOSLENIH OSOBA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Kada se promatra prosječan broj nezaposlenih osoba u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2015. do 2021. godine, prema dobnim skupinama, dvije dobne skupine koje su tijekom cijelog razdoblja imale najveću nezaposlenost su skupina osoba od 25 do 29 godina i skupina od 55 do 59 godina.¹¹ Usporedimo li te dvije skupine, veću nezaposlenost tijekom cijelog razdoblja imala je skupina osoba od 55 do 59 godina. Iako je zamjetan kontinuitet pada broja nezaposlenih u skupini "starijih" nezaposlenih osoba, oni su i dalje skupina s najvećom nezaposlenošću.¹² Dob zaposlenika, dakle, može biti potencijalni uzrok diskriminacije, pored najčešće spominjane diskriminacije prema spolu. Ne ulazeći u pojedine oblike diskriminacije, trend kretanja podataka nezaposlenih na tržištu rada prema spolu ističe postojanje neravnoteže u Republici Hrvatskoj, za razdoblje od 2015. do 2021. godine (Tablica 1). Izračunan je i postotni udio nezaposlenih žena u ukupnoj populaciji nezaposlenih osoba.¹³

Tablica 1: Prosječan broj nezaposlenih osoba u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2021. godine

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
UKUPNO	285.906	241.860	193.967	153.542	128.650	150.824	136.816
ŽENE	155.208	133.913	110.823	87.139	71.525	83.595	75.828
Udio nezaposlenih žena (%)	54,28	55,36	57,13	56,75	55,59	55,42	55,42

Izvor: Državni zavod za statistiku (2018). Statističke informacije 2018., Državni zavod za statistiku (2021c). Statističke informacije 2021. i Državni zavod za statistiku (2022). Statističke informacije 2022. te izračun autorica za podatak udjela nezaposlenih žena (%), na temelju navedenih izvora.

9 *Ibid.* 4.

10 "Raširenost i obilježja diskriminacije na hrvatskom tržištu rada: anketa među nezaposlenima i anketa među poslodavcima" istraživanje je usmjereno ispitivanju najraširenijeg oblika diskriminacije na tržištu rada, iz perspektive poslodavaca i nezaposlenih osoba. U istraživanju zaključeno je kako je najprisutnija vrsta diskriminacija na tržištu rada prema dobi, a u odnosu na ponudene druge oblike – dobnu, diskriminacija na temelju invaliditeta, spolnu, etničku, vjersku diskriminaciju te diskriminaciju temeljenu na seksualnoj diskriminaciji. Renata Franc, Ivana Ferić, Stanko Rihtar i Jelena Maričić *Raširenost i obilježja diskriminacije na hrvatskom tržištu rada: Izvješće na temelju ankete među nezaposlenim osobama i ankete među poslodavcima*. (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Hrvatski zavod za zapošljavanje. Izvještaj, 2010).

11 Hrvatski zavod za zapošljavanje, "Registrirana nezaposlenost: Prostorna jedinica – županija, Godina – Mjesec". <<https://statistika.hzz.hr/statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>> (2022), pristupljeno 28. svibnja 2022.

12 *Ibid.*

13 Statističke informacije (Državni zavod za statistiku, 2018. i 2022.) <<https://podaci.dzs.hr/media/flin3pz2/statinfo2018.pdf> i <https://podaci.dzs.hr/media/dcp1du5/stat-info-2022.pdf>> pristupljeno 29. lipnja 2022. i 23. ožujka 2023.

Prema prosjeku ukupno nezaposlenih stanje se značajnije promijenilo, no udio nezaposlenosti žena u odnosu na prosječan broj nezaposlenih osoba za promatrano razdoblje od 2015. do 2021. godine, nije imao većih odstupanja (Tablica 1). U promatranom sedmogodišnjem razdoblju najveća promjena postotnog udjela nezaposlenosti žena iznosila je +/- (2,85 %) što ukazuje kako se situacija na tržištu rada nije značajnije poboljšala u smislu zastupljenosti na tržištu rada (a time i zapošljivosti žena), uzimajući u obzir kako se u apsolutnim iznosima prosječan broj nezaposlenih smanjio za više od pola u promatranom razdoblju (2015. u odnosu na 2021. godinu). Konkretnije, smanjio se za 52,14 %.¹⁴ Razloge kontinuiranog pada broja nezaposlenih moguće je potencijalno definirati i kroz izražene migracije¹⁵ u Republici Hrvatskoj, uz iznimku zaustavljenog trenda pada broja nezaposlenih u 2020. godini, što je već poznata posljedica pandemije bolesti COVID-19. Ipak, potrebno je naglasiti kako zaustavljeni trend pada nezaposlenih osoba i zabilježeni broj nezaposlenih osoba u 2021. godini nije ni približno bio blizu zabilježenih podataka ranije promatranih izabranih godina do godine pandemije bolesti COVID-19.¹⁶

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje postotno povećanje nezaposlenosti prisutno je kod svih dobnih skupina. Najznačajnije je kod skupine mladih te za skupinu od 20 do 24 godine iznosi 27,4 %, dok za skupinu od 25 do 29 godina ono iznosi 28,0 %.¹⁷ Veća vjerojatnost je i kako će osobe koje su dugotrajno nezaposlene biti zahvaćene siromaštvom i socijalnom isključenosti, nego one koje su kratkotrajno nezaposlene.¹⁸ Duljina trajanja nezaposlenosti je važna i radi mogućnosti kreiranja posebnih mjera osobama koje su zahvaćene dugotrajnom nezaposlenošću. Stoga se prikazuju udjeli nezaposlenih prema spolu u 2015. i 2020. godini prema trajanju nezaposlenosti, izdvojenih u nekoliko kategorija (Graf 1).

14 Izračun autorica na temelju službenih podataka: Državni zavod za statistiku (2018). Statističke informacije 2018, Državni zavod za statistiku (2021c). Statističke informacije 2021. i Državni zavod za statistiku (2022). Statističke informacije 2022.

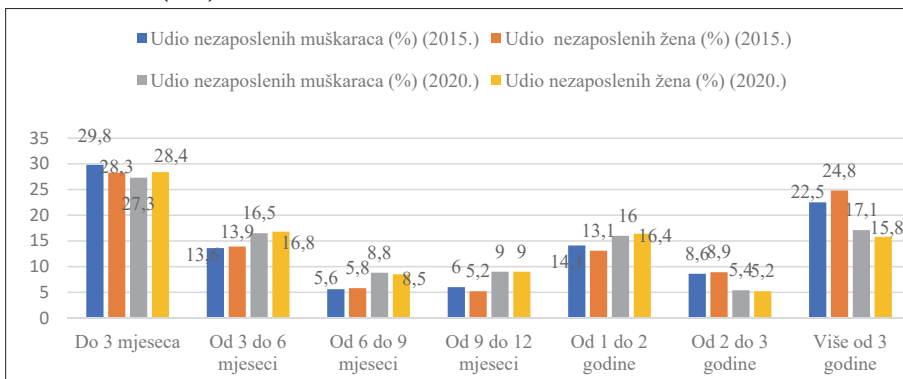
15 Iako su ljudi iseljavali iz Hrvatske i prije, novi val iseljavanja započeo je kada je Hrvatska pristupila u Europsku uniju. Otad broj iseljenika iz Hrvatske raste, a jedan od najistaknutijih razloga iseljavanja je nezaposlenost (Jerić, 2019). Ujedno, stopa nezaposlenosti mladih osoba do 25 godina u Republici Hrvatskoj nalazi se u samome vrhu prosjeka Europske unije (Jerić, 2019). Osim vanjskih migracija, prisutne su i unutarnje migracije, selo – grad. Iako život na selu ima mnoge pozitivne strane, kao što je mir, čist i svjež zrak, niži troškovi, mogućnost domaćeg uzgoja i slično, uz njega se vežu i teškoće kod pronalaska zaposlenja te infrastrukturna neopremljenost. Vidjeti više u: Marijana Jeri "Suvremeno iseljavanje Hrvata: kakva je budućnost Republike Hrvatske?" (2019) 9 (2) *Oeconomica Jadertina* 21.–31.

16 Detaljnije je podatke moguće iščitati u Godišnjak 2015 i Godišnjak 2020, (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2016. i 2021.), <https://www.hzz.hr/UserDocsImages/HZZ_Godisnjak_2015.pdf> pristupljeno 6. lipnja 2022. i <https://www.hzz.hr/content/stats/HZZ_Godisnjak_2020_lipanj-2021.pdf> pristupljeno 6. lipnja 2022.

17 *Ibid.*

18 Ovakav zaključak donosi autor Zoran Šućur 'Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija.' (2004) 35(1–2) *Revija za sociologiju* 45.–60.

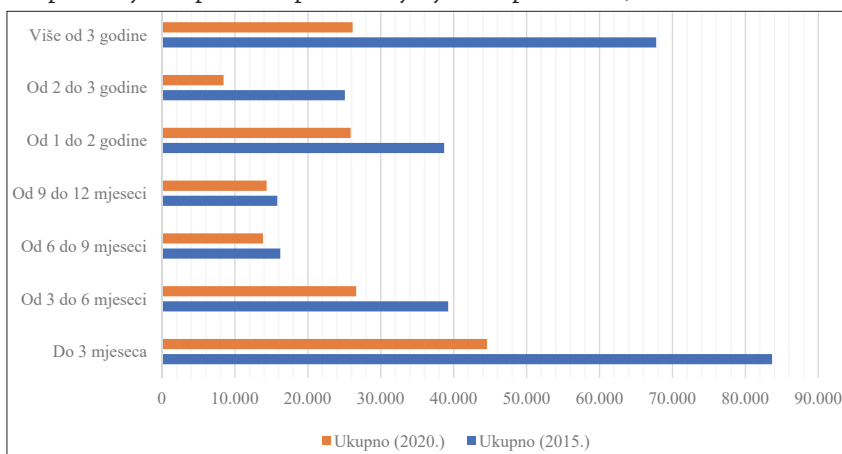
Graf 1: Udio nezaposlenih prema trajanju nezaposlenosti i spolu na dan 31. prosinca 2015. i 31. prosinca 2020. (u %).

Izvor: Izradile autorice, prema Hrvatskom zavodu za zapošljavanje (2016). Godišnjak 2015.; Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). Godišnjak 2020.

U 2015. godini 22,5 % muškaraca te 24,8% žena je bilo nezaposleno dulje od tri godine.¹⁹ U odnosu na 2015. godinu, u 2020. godini zabilježeno je smanjenje stope onih koji su nezaposleni duže od tri godine, i to 5,4 % za muškarce i 9 % za žene (Graf 1).²⁰ Iako je u promatranom petogodišnjem razdoblju došlo do smanjenja broja nezaposlenih u promatranim intervalima trajanja nezaposlenosti (Graf 2), pri tumačenju o nužno pozitivnim trendovima na tržištu rada, potrebno je uzeti u obzir visok udio odljeva stanovnika, i to uglavnom nezaposlenih. Visoki udio odseljenih nezaposlenih stanovnika iz Republike Hrvatske zasigurno jest utjecao na rezultat smanjenog udjela nezaposlenih muškaraca i žena na tržištu rada Republike Hrvatske.

Graf 2: Ukupan broj nezaposlenih prema trajanju nezaposlenosti, 2015. i 2020.

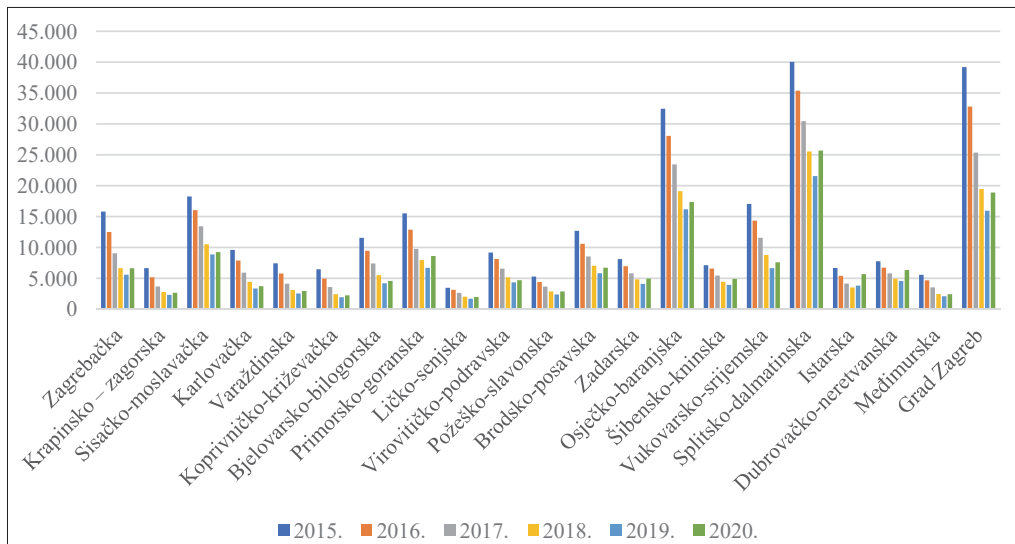
Izvor: Izradile autorice, prema Hrvatskom zavodu za zapošljavanje (2016). Godišnjak 2015.; Hrvatski zavod za zapošljavanje (2021). Godišnjak 2020.

¹⁹ Hrvatski zavod za zapošljavanje, "Registrirana nezaposlenost: Prostorna jedinica – županija, Godina – Mjesec". <<https://statistika.hzz.hr/statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>> (2022), pristupljeno 28. svibnja 2022.

²⁰ *Ibid.*

Dodatno, neravnoteža prema kriteriju nezaposlenih prisutna je i na županijskoj razini Republike Hrvatske. U razdoblju od 2015. do 2019. godine moguće je potvrditi trend smanjenja broja nezaposlenih na županijskoj razini. U 2020. godini je u odnosu na 2019. godinu evidentan mali porast broja nezaposlenih, kao posljedica pandemije (Graf 3).²¹

Graf 3: Prikaz broja nezaposlenih po županijama za razdoblje od 2015. do 2020. godine.

Izvor: Izračun autorica, prema: Hrvatskom zavodu za zapošljavanje (2022b). Registrirana nezaposlenost: Prostorna jedinica – županija, Godina – Mjesec.

2.2. RIZIK OD SIROMAŠTVA NEZAPOSLENIH OSOBA

O siromaštvu se raspravlja na različitim razinama, ali je ipak nezaobilazan fenomen suvremenog svijeta, ističu Družić Ljubotina i Kletečki Radović.²² Osobe koje žive u siromaštvu višestruko su ugrožene – od niskih prihoda, loših stambenih uvjeta, neodgovarajuće zdravstvene zaštite, nezaposlenosti te zapreke za doživotno učenje, sportske i kulturne aktivnosti. Nerijetko su osobe koje žive u siromaštvu isključene i marginalizirane u sudjelovanjima u raznim gospodarskim, kulturnim i društvenim aktivnostima koje su za ostale ljude u zajednici standard. Uz sve navedeno može im biti ograničen i pristup temeljnim ljudskim pravima.²³ Siromaštvo je, kako je već spomenuto u radu, složen konstrukt koji je teško mjeriti. U mjerenju siromaštva Družić Ljubotina i Kletečki Radović navode kako je u konkretnim djelovanjima naspram istog,

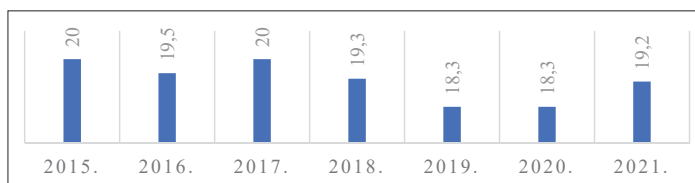
²¹ Vidjeti više na: Registrirana nezaposlenost, Prostorna jedinica – županija, Godina – Mjesec. (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2022b). <<https://statistika.hzz.hr/statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>> pristupljeno 28. svibnja 2022.

²² Olja Družić Ljubotina i Marijana Kletečki Radović 'Siromaštvo i socijalni rad: koliko je siromaštvo doista "tema" socijalnog rada?' (2011) 18(1) Ljetopis socijalnog rada 5.–29.

²³ Program Ujedinjenih naroda za razvoj. 'Sažetak izvješća o društvenom razvoju Hrvatska 2006. Neumreženi: Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj' (2007) 14(1) Revija za socijalnu politiku 65.–84.

i ljudi koji žive u njemu, vrlo važna percepcija ljudi o siromaštvu.²⁴ Iste autorice ističu kako su postojala dva stajališta o uzrocima siromaštva, ujedno i oprečna. Prema jednom stajalištu, uzroci siromaštva trebaju se prvotno istražiti u individualnim razlikama, dok je drugo stajalište siromaštvo pripisivalo političkim, ekonomskim i kulturnim čimbenicima na društvenoj razini.²⁵ Siromaštvo se može proučavati i sustavno kroz tri različite kategorije. Prva kategorija bila bi ona koju čine individualni, odnosno interni uzroci, u drugoj kategoriji su socijalni odnosi (eksternalnih uzorka), a u trećoj fatalistički uzroci.²⁶ Percepciju siromaštva možemo sagledavati i iz tri perspektive. Prva je korisnička perspektiva, odnosno percepcija siromaštva ljudi koji žive u siromaštvu. Sljedeća je perspektiva socijalnih radnika i drugih stručnih djelatnika koji svakodnevno rade s ljudima koji su siromašni te posljednja perspektiva, vladajuće strukture. Kako bi se dobila što bolja slika, potrebno je siromaštvo sagledavati sa sve tri perspektive. Ujedno je potrebno, prema Ajduković,²⁷ uključiti one na lokalnoj i globalnoj razini koje bi za svoju polaznu točku mogle i trebale uzeti korisničku perspektivu kako bi te mjere bile što učinkovitije. Osnovi pokazatelj siromaštva koji se koristi i kojim se prikazuje broj osoba u riziku od siromaštva jest stopa rizika od siromaštva.²⁸ U Republici Hrvatskoj, za razdoblje od 2015. do 2021. godine, stopa rizika od siromaštva kretala se na razini od 18,3 do 20,0 % (Graf 4).

Graf 4: Prikaz stope rizika od siromaštva za razdoblje od 2015. do 2021. godine

Izvor: Izradile autorice, prema Državnom zavodu za statistiku (2021b). Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti.

Prosječna vrijednost kretanja stope rizika za razdoblje od 2015. do 2021. godine iznosila je 19,22 %.²⁹ Zaključuje se kako je gotovo svaki peti stanovnik živio u riziku od siromaštva. Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti i prema spolu temelji se na podacima o stopi rizika od siromaštva za osobe koje su u dobi od 18 i više godina te se za status

24 Olja Družić Ljubotina i Marijana Kletečki Radović 'Siromaštvo i socijalni rad: koliko je siromaštvo doista "tema" socijalnog rada?' (2011) 18(1) Ljetopis socijalnog rada 5.–29.

25 *Ibid.*

26 Interni uzorci siromaštva objašnjavaju se u kontekstu životnog stila kojim siromašni žive. U navedeno se ubrajaju alkoholizam, lijenost, nedostatak truda i sposobnosti. U ovoj kategoriji polazi se od stajališta da su ljudi koji žive u siromaštvu sami krivi za tu situaciju. Druga kategorija jest kategorija socijalnih, odnosno eksternalnih uzroka koji pripisuju siromaštvo nepovoljnim političkim, socijalnim, ekonomskim i kulturalnim čimbenicima. U ovoj kategoriji ne smatra se da su ljudi sami krivi za situaciju u kojoj se nalaze, već da su krivi izvanjski faktori koji su na njih nepovoljno utjecali. Treća kategorija jest kategorija pod nazivom fatalizam. U ovu kategoriju ubrajaju se načini razmišljanja u kojima se kao razlozi siromaštva smatraju sudbina, nedostatak sreće, božja volja i sl. U ovoj kategoriji, kao i u prethodnoj, siromašni se ne smatraju krivima za svoju situaciju, već nešto na što oni nisu mogli utjecati. Olja Družić Ljubotina i Marijana Kletečki Radović 'Siromaštvo i socijalni rad: koliko je siromaštvo doista "tema" socijalnog rada?' (2011) 18(1) Ljetopis socijalnog rada 5.–29

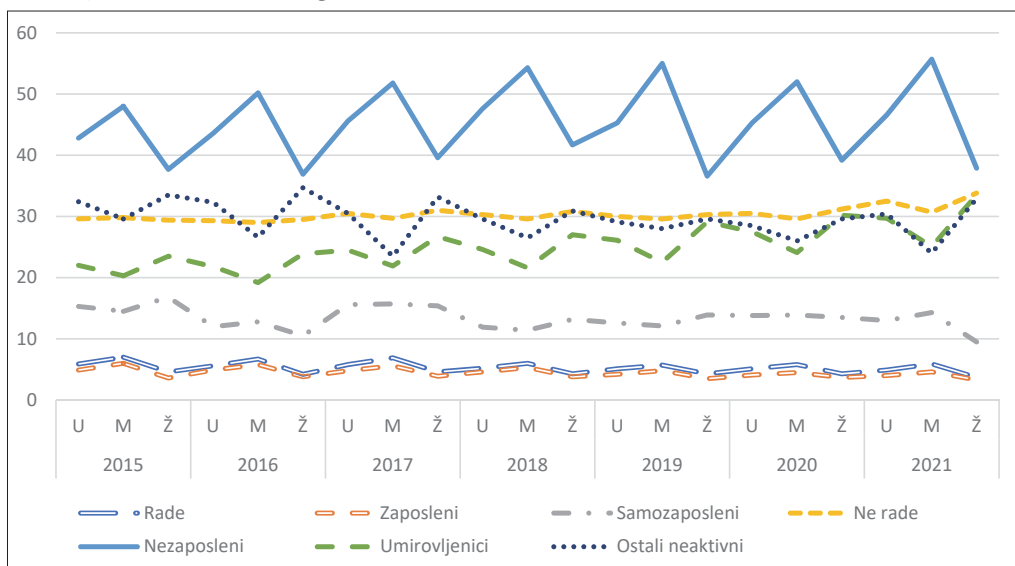
27 Marina Ajduković 'Socijalni problemi, socijalni rizici i suvremeni socijalni rad' (2008) 15(3) Revija za socijalnu politiku 395.–414.

28 *Stopa rizika od siromaštva predstavlja postotak osoba čiji je ekvivalentni dohodak ispod praga koji se smatra rizičnim dok je prag rizika od siromaštva postavljen na 60 % srednje vrijednosti (medijana) ekvivalentnog raspoloživog dohotka svih kućanstava. Ibid.* 3.

29 Izračun autorica na temelju podataka Državnog zavoda za statistiku (2021b). Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2021. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29178>, 28. lipnja 2022.

aktivnosti gleda onaj u kojem je osoba provela minimalno sedam mjeseci u razdoblju za koje su podaci promatrani.³⁰ Isto će se u nastavku utvrditi za razdoblje od 2015. do 2021. godine (Graf 5).

Graf 5: Prikaz stope rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti i spolu u % za razdoblje od 2015. do 2021. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku (2019). Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2018. i Državni zavod za statistiku (2021a). Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2020. i 2021.

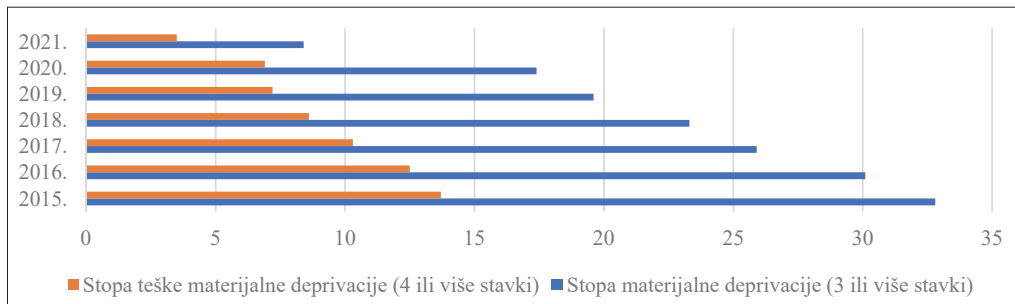
Na temelju analize prikaza na Grafu 5 uočljivo je kako je stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu aktivnosti bila najviša za osobe koje su nezaposlene tijekom cijelog razdoblja od 2015. do 2021. godine te za nezaposlene muškarce. Najmanju stopu rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti imali su oni koji rade, pri čemu su manju stopu rizika od siromaštva imale one osobe koje su bile zaposlene tijekom cijelog promatranog razdoblja. U Republici Hrvatskoj u velikome riziku od siromaštva starije su osobe, posebice žene od 65 i više godina, za koje je stopa rizika od siromaštva u 2021. godini iznosila 32,4 %. Osobe koje žive u siromaštvu često su suočene s lošim stambenim uvjetima, pri čemu je iste moguće izraziti stopom materijalne deprivacije, prikazujući podatke o nemogućnostima kućanstava za kupnju materijalnih dobara koja su za većinu ljudi nužna i predstavljaju neki standard za adekvatno življenje (Graf 6).³¹ Budući da je metodologija izračuna materijalne deprivacije izmijenjena tijekom 2021. godine, stopu materijalne deprivacije moguće je komparirati za razdoblje

30 *Ibid.*

31 Kod računanja stope materijalne deprivacije u obzir se uzima sljedećih devet stavaka: "1. nemogućnost kućanstva da si priušti adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima; 2. nemogućnost kućanstva da svim članovima priušti tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće; 3. nemogućnost kućanstva da si priušti obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent svaki drugi dan; 4. nemogućnost kućanstva da podmiri neočekivani financijski trošak; 5. kašnjenje s plaćanjem najamnine, računa za režije, stambenoga kredita ili potrošačkoga kredita; 6. nemogućnost kućanstva da si priušti telefon; 7. nemogućnost kućanstva da si priušti TV u boji; 8. nemogućnost kućanstva da si priušti perilicu za rublje; 9. nemogućnost kućanstva da si priušti automobil" (Državni zavod za statistiku, 2019., 13.).

2015. do 2020. godine,³² ali se donose i rezultati nakon izmjene metodologije za 2021. godinu te evidentnog pada zabilježene stope u 2021. godini u odnosu na ranije godine praćenja.

Graf 6: Prikaz stope materijalne deprivacije za razdoblje od 2015. do 2020. godine.

Izvor: Izradile autorice, prema Državnom zavodu za statistiku (2019). Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2018. i Državni zavod za statistiku (2021a). Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2020. i 2021. godini.

Neovisno o zabilježenom kontinuiranom padu stope materijalne deprivacije, još i dalje postoji velik udio kućanstava koja si ne mogu priuštiti pet ili više stavki prema kojima se računa stopa materijalne deprivacije i koji predstavlja relevantan parametar životnog standarda. Osim prijetnje materijalne deprivacije, u obzir je potrebno uzeti i potencijalnu prijetnju socijalne isključenosti osoba koje žive u siromaštvu.

2.3. RIZIK OD SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI

Socijalnu isključenost definiramo kao proces kojim se određene pojedince gura na rub društva te im je onemogućeno puno sudjelovanje u društvu i zajednici, moguće zbog siromaštva, nedostataka temeljnih sposobnosti i obrazovnih mogućnosti ili kao rezultat diskriminacije. Kada se pojedince socijalno isključuje, udaljava ih se od prilika za rad i mogućnosti zarade te im se onemogućuje obrazovanje i uključivanje u socijalne mreže i aktivnosti u zajednici.³³ Pojedine ranjive skupine u društvu suočavaju se s većim rizikom od siromaštva i socijalne isključenosti kao što su nezaposleni, osobe s invaliditetom, etničke manjine, beskućnici, starije osobe, djeca i mladi i dr.³⁴ Socijalnu isključenost možemo podijeliti u tri skupine – ekonomsku, društvenu i političku. U situaciji ekonomske isključenosti su pojedinci, skupine ili zajednice isključeni iz tržišta rada te proizvodnje i potrošnje dobara. Kada pojedinac ili skupina, odnosno

32 Stopa teške materijalne i socijalne deprivacije od 2021. prikazuje postotak osoba koje žive u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti najmanje sedam od trinaest stavki materijalne i socijalne deprivacije i u 2021. iznosila je 3,5 %. Do 2021. godine stopa teške materijalne deprivacije označavala je osobe koje si ne mogu priuštiti četiri od devetstavki materijalne deprivacije, dok je stopa materijalne deprivacije od 2021. prikazuje postotak osoba koji si ne mogu priuštiti pet i više stavki materijalne deprivacije.

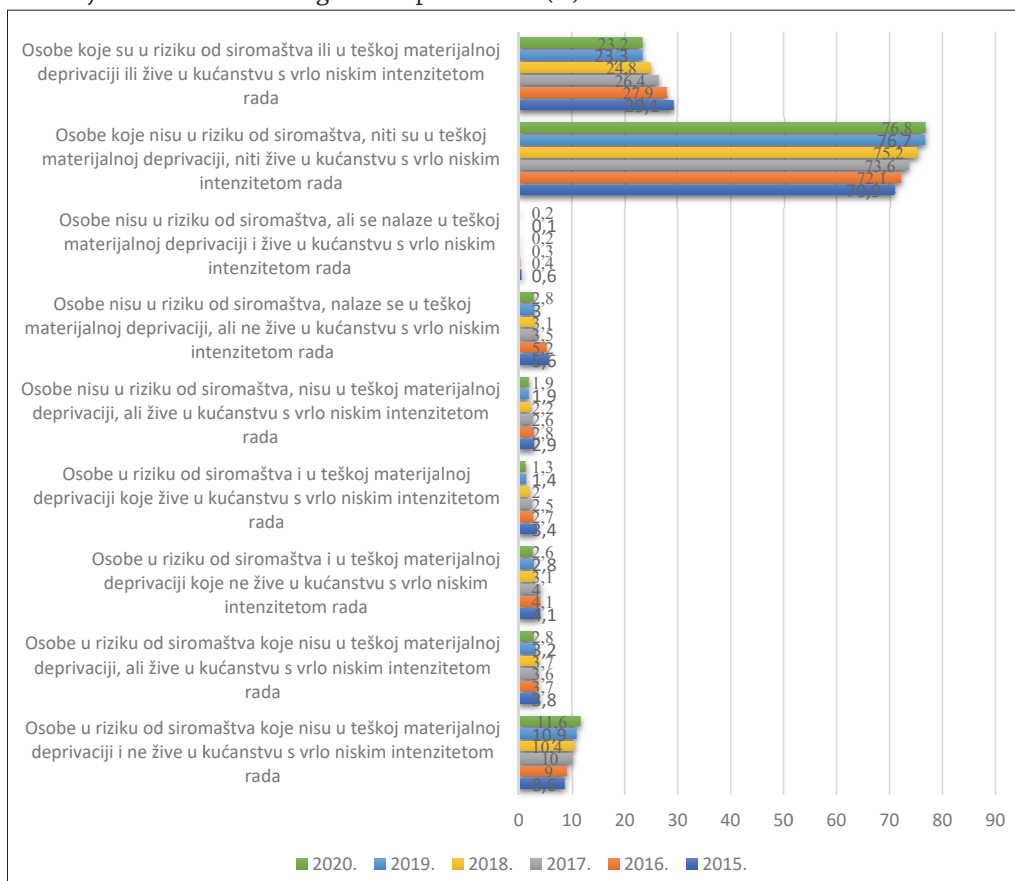
33 Program Ujedinjenih naroda za razvoj. "Sažetak izvješća o društvenom razvoju Hrvatska 2006. Neumreženi: Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj". (2007) 14(1) Revija za socijalnu politiku 65.–84.

34 Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2021. <<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.pdf>> pristupljeno 22. ožujka 2022.

građani nemaju mogućnost sudjelovanja u političkim procesima, kao što su izbori, tada je riječ o političkoj isključenosti, a kada se govori o društvenoj isključenosti misli se na isključenost pojedinca iz društvene zajednice ili društva općenito.³⁵

Prema podacima ankete o dohotku stanovništva³⁶ koju provodi Državni zavod za statistiku prikazuju se podaci o stopi rizika od siromaštva i socijalne isključenosti (Graf 7). Ta stopa prikazuje postotak osoba u Republici Hrvatskoj koje su izložene ili stopi rizika od siromaštva ili materijalnoj deprivaciji ili niskome intenzitetu rada kućanstva u kojemu osoba živi.

Graf 7: Prikaz presjeka glavnih pokazatelja rizika od siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2015. do 2020. godine u postotcima (%).

Izvor: Izradile autorice, prema Državnom zavodu za statistiku (2019). Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2018. i Državni zavod za statistiku (2021a). Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2020.

35 Zoran Šučur «Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija» (2004) 35(1–2) Revija za sociologiju 45.–60.

36 Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2018. i 2020. (Državni zavod za statistiku (2019. i 2021.a) <<https://podaci.dzs.hr/media/wt3lyxzw/si-1693-rezultati-ankete-o-dohotku-stanovnistva-u-2020.pdf>> pristupljeno 3. lipnja 2022.

U 2021. godini u rezultatima ankete o dohotku stanovništva³⁷ prikazuju se stopa socijalne isključenosti u odnosu na tip kućanstva i prema intenzitetu rada, pa nije moguće napraviti komparaciju u odnosu na pokazatelje prethodnih godina.³⁸ Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva izračunana je za kategorije kućanstava bez uzdržavane djece i s uzdržavanom djecom. U kućanstvima bez uzdržavane djece najviše stope rizika od siromaštva u 2021. bile su u jednočlanim kućanstvima, i to u onima koje čine osobe u dobi od 65 ili više godina, 55,3 % te u onima koje čine žene, za koje je stopa rizika od siromaštva iznosila 54,3 %. U kategoriji kućanstava s uzdržavanom djecom najviše stope rizika od siromaštva prisutne su u kućanstvima koja čine jedan roditelj s uzdržavanom djecom, za koje je stopa rizika od siromaštva iznosila 37,5 %, i u kućanstvima s dvije odrasle osobe s troje ili više djece, za koje je stopa rizika od siromaštva iznosila 22,8 %.³⁹ Kako je socijalni rad pomažuća profesija važna za osiguranje socijalne sigurnosti i zaštite osoba koje su u riziku ili su nezaposlene, žive u siromaštvu i koje su socijalno isključene u nastavku se naglašava uloga socijalnog rada u mogućnostima sprječavanja nezaposlenosti, siromaštva i socijalne isključenosti.

3. SOCIJALNI RAD I NEZAPOSLENOST: TEORIJA I PRAKSA

“Socijalni rad je praktično utemeljena profesija i znanstvena disciplina koja promiče socijalne promjene i razvoj, socijalnu koheziju, te osnaživanje ljudi za njihovo samostalno i slobodno djelovanje (čl. 1).”⁴⁰ U području rada s osobama koje žive u siromaštvu, s nezaposlenim osobama i onima koji su u riziku od socijalne isključenosti socijalni radnici pristupaju s političkog i pravnog gledišta, psihološkog i sociološkog, kulturnog i ekonomskog. Stoga će ovaj dio rada biti strukturiran od šireg prema užem razumijevanju mogućnosti socijalnog rada u djelovanju područja siromaštva, nezaposlenosti i socijalne isključenosti. Prvotno će se prikazati dosad obrađene teme u području socijalnih djelatnosti na temu nezaposlenosti koje autori radova povezuju s pojmovima siromaštva i socijalne isključenosti. Potom će se opisati važnost socijalnog rada u prevenciji i sprječavanju siromaštva te će se definirati socijalnu skrb kao čimbenik u osiguranju mreže socijalne sigurnosti kroz prikaz socijalnog zakonodavstva i fenomena nezaposlenosti.

37 Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2021. (Državni zavod za statistiku (2022). <<https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29178>> pristupljeno 3. lipnja 2022.

38 Stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva izračunana je za kategorije kućanstva bez uzdržavane djece i s uzdržavanom djecom za osobe u dobnoj skupini od 0 do 59 godina. U 2021. godini stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva najviša je za kućanstva s vrlo niskim intenzitetom rada te za kućanstva s uzdržavanom djecom i iznosila je 79,6 %, a za kućanstva bez uzdržavane djece iznosila je 66,6 %.

39 *Ibid.*

40 Etički kodeks za djelatnost socijalnog rada (Hrvatska komora socijalnih radnika, 2021) <https://www.hksr.hr/sites/default/files/documents/eticki_kodeks_za_djelatnost_socijalnog_rada_1.doc> pristupljeno 1. lipnja 2022.

3.1. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA O FENOMENU NEZAPOSLENOSTI U PODRUČJU SOCIJALNIH DJELATNOSTI

Jedan od ciljeva ovoga rada bio je provjeriti koje su teme u znanstvenom području društvenih znanosti, znanstvenom polju socijalne djelatnosti kojem pripada socijalni rad najčešće istraživane kada je posrijedi utjecaj – posljedica – rizik od nezaposlenosti. Pojam *nezaposlenost* na jedinom znanstvenom portalu u Republici Hrvatskoj, Hrčak, kao rezultat pretrage daje 247 radova. U znanstvenom području društvenih znanosti dostupno je 217 radova, a znanstvenom polju socijalnih djelatnosti 61 rad. Od 61 rada iz polja socijalnih djelatnosti 27 je izvornih znanstvenih članaka, 14 preglednih radova, četiri prethodna priopćenja, četiri stručna rada, dvije vijesti, jedan uvodnik i devet se vodi *pod ostalo*.

Sustavni pregled literature na hrvatskom znanstvenom portalu Hrčak izvršen je u razdoblju od srpnja 2023. do kolovoza 2023. godine, a za razdoblje od 2003. do 2023. godine. Kako se sustavni pregled temelji na sustavnoj i strogo definiranoj metodologiji pretrage, raspon godina određen je kako bi se osigurao pregled radova unatrag 20 godina te obuhvaća razdoblja gospodarske krize, kao i stagnacije i rasta. Strategija pretraživanja je bila kombinacija pojmova koji su zadovoljili kriterije uključivanja, kao mogući metodološki filter. Uključujući kriterij su bili: izvorni znanstveni istraživački radovi, pregledni radovi, prethodna priopćenja, stručni članci koji su objavljeni od 2003. do 2023. godine u području društvenih znanosti, znanstvenom polju socijalnih djelatnosti. Isključujući kriteriji su bili: radovi koji nisu objavljeni u navedenom razdoblju ili pripadaju drugom polju znanosti, kao i radovi koji se svojim sadržajem ne odnose na analizu ili spoznavanje fenomena nezaposlenosti unutar hrvatskog konteksta u odnosu na siromaštvo ili socijalnu isključenost.

Pojmovi za pretraživanje bile su ključne riječi na hrvatskom jeziku, prvo: *nezaposlenost*, zatim je pojmu nezaposlenost dodan pojam *siromaštvo*, a potom je pojmovima *nezaposlenost*, *siromaštvo* dodan i pojam *socijalna isključenost*. Radovi koji su uključeni u analizu su analizirani kroz četiri koraka. U prvom koraku su odabrani članci koji su naslovom odgovarali uz ključne riječi upisane u znanstvenoj bazi. Kada je u bazi podataka na znanstvenom portalu Hrčak upisan pojam **nezaposlenost** uz primjenu metodološkog filtera (uključujući i isključujući kriteriji) bilo je moguće analizirati 20 radova. U drugom koraku je analizirana godina objave članka u rasponu od 2003. do 2023. godine. Zatim su u trećem koraku analizirani sažetci 20 radova pri čemu je u konačnu analizu ušlo devet radova.

Analizirajući pregledane radove došli smo do zaključka kako su najčešće obrađivane teme u polju socijalnih djelatnosti posljednjih 20 godina u kombinaciji pretraživanja prema ključnim riječima *nezaposlenost*, *siromaštvo*, *socijalna isključenost* one koje se odnose na dugotrajnu nezaposlenost^{41,42} te utjecaj produžene nezaposlenosti na proces socijalnog isključivanja,⁴³ zatim

41 Branimir Šverko, Mirta Galešić i Darja Maslić Seršić. «Aktivnosti i financijsko stanje nezaposlenih u Hrvatskoj. Ima li osnova za tezu o socijalnoj isključenosti dugotrajno nezaposlenih osoba?» (2004) 11(3–4) Revija za socijalnu politiku 283.–298.

42 Valerija Botrić, 'Unemployed and Long-Term Unemployed in Croatia: Evidence from Labour Force Survey' 2009) 16(1) Revija za socijalnu politiku 25.–44.

43 Maslić Seršić, Darja, Zvonimir Galić i Branimir Šverko 'Nezaposlenost i socijalna isključenost: longitudinalna studija' 13(1) Revija za socijalnu politiku 1.–14.

tema utjecaja nezaposlenosti na zdravlje čovjeka^{44,45}, subjektivna dobrobit korisnika zajamčenih minimalnih naknada (u daljnjem tekstu: ZMN)⁴⁶ i obilježja nezaposlenosti.^{47,48,49,50,51,52}

Temu dugotrajne nezaposlenosti autori Šverko, Galešić i Seršić ispituju kroz strukturu svakodnevnih aktivnosti, financijskog stanja, percipiranu razinu socijalne podrške i intenzitet traženja posla nezaposlenih osoba u Republici Hrvatskoj.⁵³ Ujedno u svome radu provjeravali su postoje li razlike između kratkotrajno i dugotrajno nezaposlenih osoba koje upućuju na djelovanje procesa socijalne isključenosti. Istraživanje su proveli kvantitativnom metodom na uzorku od 1138 ispitanika te nisu pronašli pretpostavljene razlike između kratkotrajno i dugotrajno nezaposlenih. Dvije godine poslije Maslić Seršić, Galić i Šverko u radu pod nazivom "Nezaposlenost i socijalna isključenost: longitudinalna studija" predstavili su rezultate o utjecaju produžene nezaposlenosti na ostale sastavnice procesa socijalnog isključivanja – ekonomsku deprivaciju i socijalnu izolaciju te vjerojatnost zapošljavanja osoba različitih obilježja. Autori su došli do rezultata kako produžena nezaposlenost u Hrvatskoj osiromašuje i socijalno izolira ljude.⁵⁴ O dugotrajnoj nezaposlenosti piše i Botrić u radu pod nazivom "Unemployed and Long-Term Unemployed in Croatia: Evidence from Labour Force Survey" koja na temelju analize ankete o radnoj snazi DZS-a iz 2006. godine postavlja pitanje "Razlikuju li se dugotrajno nezaposlene osobe po svojim karakteristikama u odnosu na kratkotrajno nezaposlene?" Rezultati analize pokazuju kako je dob značajna i za mušku i za žensku populaciju, dok je rezervirana plaća značajna za mušku, a obrazovanje za žensku populaciju.⁵⁵

O temi koju smo nazvali utjecaj nezaposlenosti na zdravlje čovjeka pišu Šverko, Maslić Seršić i Galić u radu "Financijske prilike i zdravlje nezaposlenih u Hrvatskoj: Vodi li financijska deprivacija do lošijeg zdravlja?".⁵⁶ Autori su pretpostavili kako postoji negativan utjecaj neza-

-
- 44 Miranda Novak, 'Neki pokazatelji psihičkog zdravlja nezaposlenih mladih' (2008) 16(2) *Kriminologija & socijalna integracija* 73.–8.
- 45 Branimir Šverko, Darja Maslić Seršić i Zvonimir Galić 'Financijske prilike i zdravlje nezaposlenih u Hrvatskoj: Vodi li financijska deprivacija do lošijeg zdravlja?' (2006) 13(3-4) *Revija za socijalnu politiku* 257.–269.
- 46 Marijana Kletečki Radović, Marijana i Ivana Tutić Grokša. "That's the way it is, it will get better": Subjective well-being of unemployed beneficiaries of the guaranteed minimum benefit.' (2021) 12(2) *Jahr* 207.–231.
- 47 *Ibid.* 43.
- 48 *Ibid.* 44.
- 49 Nivex Koller-Trbović 'Nezaposlenost u doživljaju i iskustvu nezaposlenih mladih u Hrvatskoj' (2009) 16(1) *Ljetopis socijalnog rada* 91.–110.
- 50 Zvonimir Galić, 'Traženje posla i (ponovno) zapošljavanje: uloga vremenski promjenjivog intenziteta traženja posla' (2011) 18(1) *Revija za socijalnu politiku* 1.–23.
- 51 Nada Kerovec '(Ne)jednakost žena na tržištu rada' (2003) 10(3) *Revija za socijalnu politiku* 263.–282.
- 52 Nivex Koller-Trbović, Antonija Žižak i Ivana Jedud. 'Nezaposlenost i socijalna isključenost mladih u hrvatskoj: perspektiva nezaposlenih mladih u riziku ili s poremećajima u ponašanju' (2009) 17(2) *Kriminologija & socijalna integracija* 87.–103
- 53 Više se može pročitati u radu autora Branimir Šverko, Mirta Galešić i Darja Maslić Seršić, 'Aktivnosti i financijsko stanje nezaposlenih u Hrvatskoj. Imali osnova za tezu o socijalnoj isključenosti dugotrajno nezaposlenih osoba?' (2004) 11(3-4) *Revija za socijalnu politiku* 283.–298.
- 54 Maslić Seršić, Darja, Zvonimir Galić i Branimir Šverko, 'Nezaposlenost i socijalna isključenost: longitudinalna studija' (2006) 13(1) 1.–14.
- 55 Više o samo istraživanju dostupno je u Reviji za socijalnu politiku u radu autorice Valerija Botrić 'Unemployed and Long-Term Unemployed in Croatia: Evidence from Labour Force Survey' (2009) 16(1) *Revija za socijalnu politiku* 25.–44.
- 56 O rezultatima navedenog istraživanja može se više pročitati u Branimir Šverko, Darja Maslić Seršić i Zvonimir Galić 'Financijske prilike i zdravlje nezaposlenih u Hrvatskoj: Vodi li financijska deprivacija do lošijeg zdravlja?' (2006) 13 (3-4) *Revija za socijalnu politiku* 257.–269.

poslenosti na zdravlje nezaposlenih koju modificiraju njihovi financijski resursi. Cilj im je bio istražiti povezanost raspoloživih financijskih resursa sa psihičkim i fizičkim zdravljem nezaposlenih osoba. Dobiveni rezultati pokazuju da su i psihičko i fizičko zdravlje povezani s objektivnom i subjektivnom financijskom deprivacijom pri čemu se utjecaj razine aktualnih prihoda odvija preko doživljene financijske deprivacije koja ima funkciju medijacijske varijable u predviđanju zdravlja. Niži prihodi i veći stupanj subjektivne financijske deprivacije povezani su s lošijim zdravstvenim ishodima. S druge strane u radu pod nazivom "Neki pokazatelji psihičkog zdravlja nezaposlenih mladih" autorica Novak na uzorku od 953 ispitanika u dobi od 18 do 27 godina s područja triju hrvatskih županija istražuje utjecaje nekih indikatora nezaposlenosti na psihičko zdravlje mladih.⁵⁷ Neki od njezinih značajnih zaključaka jesu kako se manje zadovoljstvo životom povezuje s većim brojem simptoma narušenog mentalnog zdravlja. Oni koji imaju više socijalne podrške imaju i manje smetnje po mentalno zdravlje. Autorica naglašava kako treba biti vrlo oprezan u zaključivanju uzročno-posljedičnih veza u odnosu nezaposlenosti na mentalno zdravlje jer je za to ipak preporučeno provesti longitudinalno istraživanje, a za koja smo analizama sustavnog pregleda radova zaključili da je u Hrvatskoj nedostatan broj.

O subjektivnoj dobrobiti korisnika ZMN-a pišu Kletečki Radović i Tutić Grokša, u radu "Je kako je, bit će bolje": *Subjektivna dobrobit nezaposlenih korisnika zajamčene minimalne naknade*. Cilj njihova kvalitativnog istraživanja je bio dobiti uvid u subjektivnu dobrobit nezaposlenih korisnika zajamčene minimalne naknade mlađe odrasle dobi. Na uzorku od 28 sudionika korisnika ZMN-a pri jednom od područnih ureda centra za socijalnu skrb Zagreb, korisnici ZMN-a mlađe odrasle dobi izvještavali su o statusu korisnika ZMN-a, zapošljavanju i posljedicama nezaposlenosti kao i drugim temama.⁵⁸ U ovome se istraživanju pokazalo kako korisnici svoje emocionalno stanje opisuju kroz osjećaj anksioznosti, frustriranosti, osjećaja tuge i zabrinutosti, doživljavanju i oscilacije u osjećajima, povlačenje u sebe, ali i doživljaj da ohrabruju sami sebe što je osobito važno ako uzmemo u obzir perspektivu socijalnog rada usmjerenu na osnaživanje oshrabrenih i ranjivih skupina ljudi, kao što su mladi, radno sposobni, a nezaposleni korisnici ZMN-a.

U odnosu na temu obilježja nezaposlenosti Šverko, Galešić i Seršić u radu "Aktivnosti i financijsko stanje nezaposlenih u Hrvatskoj" odgovaraju na pitanje *Ima li osnova za tezu o socijalnoj isključenosti dugotrajno nezaposlenih osoba?*⁵⁹ Autori navode kako dugotrajna nezaposlenost, siromaštvo i socijalna izolacija reduciraju resurse traženja posla, a brojni neuspjesi pridonose padu samopouzdanja i smanjenju motivacije za traženje posla. Trajanje nezaposlenosti je značajno povezano i s demografskim karakteristikama nezaposlenih, poput dobi, obrazovanja i obiteljske odgovornosti. Botrić navodi i kako nezaposlene osobe bez prethodnog radnog iskustva imaju veću vjerojatnost da će se suočiti s dužim razdobljem nezaposlenosti. Dobna varijabla se u njihovu istraživanju pokazala kao pozitivan prediktor nezaposlenosti samo za žensku populaciju (s padajućim pozitivnim učincima kako se žene približavaju dobi kada bi odlazak u mirovinu mogao biti opcija), suprotno pretpostavci da je starija populacija

57 Miranda Novak, 'Neki pokazatelji psihičkog zdravlja nezaposlenih mladih' (2008) 16(1) *Kriminologija & socijalna integracija* 73.–84.

58 Npr. o financijskoj situaciji i strategijama, odnosima s drugim osobama i široj okolini, zdravstvenom i emocionalnom stanju te o općem doživljaju svoje životne situacije. Njihova percepcija budućnosti izražena je kroz promjenu životne situacije i neizvjesnost budućnosti, planove za nastavak obrazovanja, poboljšanje financijske situacije i obiteljski život te percepciju budućnosti u cjelini.

59 Branimir Šverko, Mirta Galešić i Darja Maslić Seršić 'Aktivnosti i financijsko stanje nezaposlenih u Hrvatskoj. Ima li osnova za tezu o socijalnoj isključenosti dugotrajno nezaposlenih osoba?' (2004) 11(3–4) *Revija za socijalnu politiku* 283–298.

izložena većem riziku od pada. Koller-Trbović je metodom kvalitativne analize dalje izolirala šest kategorija u području nezaposlenih mladih (razlog nemogućnosti nalaženja posla, uvjeti rada, stav prema radu, posljedice nezaposlenosti, odnos prema budućnosti i prijedlozi za poboljšanje stanja). Na pitanje koje je autorica postavila "Biste li nam željeli još nešto reći u vezi s nezaposlenošću ili u vezi s ovim upitnikom?" dobila je odgovor od 937 nezaposlenih mladih u Republici Hrvatskoj. Iz ovoga rada zanimljivo je uočiti kako kao posljedice nezaposlenosti mladi navode gubljenje smisla života, financijsku ovisnost i uzrok kriminala, alkoholizma i narkomanije koje se može povezati i s odrednicama zdravstvenog stanja nezaposlenosti, a bilo bi zanimljivo istražiti i koje su im strategije suočavanja sa stresom u vrijeme nezaposlenosti. O traženju posla i ponovnom zapošljavanju piše Galić u radu "Traženje posla i (ponovno) zapošljavanje: uloga vremenski promjenjivog intenziteta traženja posla", a cilj je bio testirati pretpostavku prema kojoj intenzitet traženja posla ima ključnu ulogu u zapošljavanju nezaposlenih osoba.⁶⁰ Autor je testirao heuristički model koji je uključivao skupove varijabli koje potencijalno utječu na (ponovno) zapošljavanje poput biografske karakteristike, čimbenici motivacije za zaposlenjem, ograničenja u traženju posla i intenzitet traženja posla. Intenzitet traženja posla pokazao se kao važan prediktor zapošljavanja. Odrednice zapošljavanja bile su i biografske karakteristike nezaposlene osobe, njezina financijska situacija koje svoj utjecaj na zapošljavanje ostvaruju izravno, mimo traženja posla. U preglednom radu "(Ne)jednakost žena na tržištu rada" Kerovec piše o položaju žena na tržištima rada Hrvatske i zemalja Europske unije. Posebna je pozornost posvećena položaju žena u zaposlenosti i nezaposlenosti te položaju žena na regionalnim tržištima rada naše zemlje.⁶¹ Iako su u dugoročnijem razdoblju postignute mnoge pozitivne promjene u položaju žena na tržištu rada uopće, mnogi pokazatelji govore da je on još dalje dosta lošiji od istovjetnog položaja muškaraca: stopa ekonomske aktivnosti i zaposlenosti žena je znatno niža, stopa nezaposlenosti je viša, žene u prosjeku duže čekaju na posao, koncentracija zaposlenih žena u pojedinim, tipično ženskim djelatnostima, još je vrlo velika itd. Neki od ovih zaključaka do kojih je autorica došla prije 20 godina vrijede i danas, a o tome je više napisano prethodno u poglavlju Analiza kretanja nezaposlenih osoba u Republici Hrvatskoj.

U radu pod nazivom "Nezaposlenost i socijalna isključenost mladih u Hrvatskoj: perspektiva nezaposlenih mladih u riziku ili s poremećajima u ponašanju" autorice Koller-Trbović, Žižak i Jedud nas upoznaju s perspektivom nezaposlenih mladih osoba, rizičnog ponašanja ili s potencijalnim rizicima u okruženju, o statusu i iskustvu nezaposlene osobe.⁶² One su provele pet fokusnih grupa s 19 nezaposlenih mladih osoba (u dobi od 18 do 27 godina) iz četiri grada u Republici Hrvatskoj i dvije vrste ustanove (zavod za zapošljavanje i centar za socijalnu skrb).⁶³ Rezultati istraživanja ukazuju kako je nezaposlenost za mlade, rizični čimbenik ekonomske isključenosti. Ipak, pokazalo se da to, najčešće, ne dovodi do socijalne izolacije kao treće ključne dimenzije u modelu socijalne isključenosti. Rizične i zaštitne čimbenike autorice su podijelile

60 Zvonimir Galić, 'Traženje posla i (ponovno) zapošljavanje: uloga vremenski promjenjivog intenziteta traženja posla' (2011) 18(1) Revija za socijalnu politiku 1.–23.

61 Nada Kerovec '(Ne)jednakost žena na tržištu rada' (2003) 10(3) Revija za socijalnu politiku 263.–282.

62 Nivex Koller-Trbović, Antonija Žižak i Ivana Jedud 'Nezaposlenost i socijalna isključenost mladih u hrvatskoj: perspektiva nezaposlenih mladih u riziku ili s poremećajima u ponašanju' (2009) 17(2) Kriminologija & socijalna integracija 87.–103.

63 Centri za socijalnu skrb od 2023.godine preimenovani su u područne urede hrvatskog zavoda za socijalni rad, dok svim područnim uredima na razini Republike Hrvatske upravlja Hrvatski zavod za socijalni rad.

na individualne i socijalne, a također su napravile i analizu *Rizičnih čimbenika prema dimenzijama socijalne isključenosti izoliranim u njihovom istraživanju*.

U kombinaciji pretrage s tri upisane ključne riječi redom *nezaposlenost, siromaštvo, socijalna isključenost* pronađena su samo dva rada, koja smo već prethodno analizirali.⁶⁴ Ono što je primjetno iz analize, osim identificiranih tema koje su naši istraživači dosad u području socijalne djelatnosti istraživali i o čemu su pisali, da nedostaje sustavnih longitudinalnih istraživanja o nezaposlenosti, siromaštvu i socijalnoj isključenosti, kao i da vrijedi utvrditi u novijim istraživanjima odrednice nezaposlenosti i njihovo objašnjenje u odnosu na siromaštvo i socijalnu isključenost u sadašnjem vremenu, kao i zasebno u odnosu na specifične skupine ljudi poput npr. mladih, osoba s invaliditetom, starijih osoba i drugih. Naime, analizom nismo naišli na objašnjenja uzročno-posljedične veze sva tri fenomena u odnosu na specifične grupe nezaposlenih. Također, budući da svaki analitički pristup istraživanju sadrži određene manjkavosti, ograničenje u ovom radu vezana su uz ograničenje izabrane metodologije prema kojoj je rađen pregled te su radovi pretraživani samo po ključnim riječima u jednom polju znanosti. Tema nezaposlenosti i siromaštva, pa i socijalne isključenosti ipak je mnogo šira te ju je moguće istraživati s različitih aspekata znanosti i znanstvenih spoznaja. Stoga se u sljedećem potpoglavlju fokus stavlja na uže razumijevanje perspektive socijalnog rada koju ima u odnosu na fenomen nezaposlenosti, siromaštva i posredno socijalne isključenosti.

3.2. VAŽNOST SOCIJALNOG RADA U PREVENCIJI SIROMAŠTVA I PROMICANJU SOCIJALNE PRAVDE

Siromaštvo je pitanje socijalne pravde, a njegovo iskorjenjivanje je neizostavni uvjet za održivi razvoj. Prema Družić Ljubotina i Dragičević ne postoji jedna općeprihvaćena teorija siromaštva, a najčešće je spominjana sociološka teorija začaranog kruga iako postoje i druge teorije koja objašnjavaju siromaštvo.^{65,66} Koja teorija će biti izabrana za objašnjenje fenomena siromaštva ovisi i o subjektivnom pogledu i ideologiji osobe koja se bavi ovom temom. Baveći se siromaštvom, bavimo se i pitanjem socijalne pravde iz perspektive socijalnog rada. Socijalna pravednost tako iz malo šire perspektive obuhvaća jednakost u svakom smislu. Perspektiva socijalnog rada temelji se na osnovnim principima smanjenja nejednakosti i socijalne isključenosti kroz promicanje socijalne pravde što vidimo u samoj definiciji socijalnog rada.⁶⁷ Socijalni radnici dužni su pružiti jednak tretman i pristup uslugama i jednake ishode za sve. Ideja je da se resursi u društvu dijele prema potrebama, a ne zaslugama te se na taj način pokušava

64 To su radovi autora Darja Maslić Seršić, Zvonimir Galić i Branimir Šverko 'Nezaposlenost i socijalna isključenost: longitudinalna studija' (2006) 13(1) Revija za socijalnu politiku 1.-14.; i Branimir Šverko, Mirta Galešić i Darja Maslić Seršić 'Aktivnosti i financijsko stanje nezaposlenih u Hrvatskoj. Ima li osnova za tezu o socijalnoj isključenosti dugotrajno nezaposlenih osoba?' (2004) 11(3-4) Revija za socijalnu politiku 283.-298.

65 Olja Družić Ljubotina i Tatjana Dragičević 'Siromaštvo djece – posljedice i zaštitni činitelji' (2022) 56 (108) Pravnik 102.-140.

66 Družić Ljubotina i Dragičević navode neke teorije kao što su teorije stratifikacije, teorija dohotka, teorija nejednakosti, teorija devijacije, teorija marginalizacije, teorija ekonomskog rasta, teorija socijalne promjene, klasna teorija, teorija uspjeha, funkcionalistička teorija, neomarksistička teorija, teorija razvoja i brojne druge. Olja Družić Ljubotina i Tatjana Dragičević 'Siromaštvo djece – posljedice i zaštitni činitelji' (2022) 56(108) Pravnik 102.-140.

67 Više o samoj definiciji socijalnog rada moguće je pročitati na sljedećem linku: <https://www.archive2.eassw.org/global/globalna-definicija-profesije-socijalnog-rada/>.

postići socijalna jednakost ljudi u zajednici, ali i u društvu kao cjelini, kako to navodi Banks.⁶⁸ Jednakost možemo tumačiti i kao uklanjanje nedostataka i to kroz jednako postupanje kojim se sprječava nepovoljan pristup uslugama. Pomoć se pruža svima, bez predrasuda i kroz jednake mogućnosti. Kod načela mogućnosti i rezultata potrebna su veća djelovanja te dodatna sredstva ili čak promjene u politici.⁶⁹ Potpisujući Milenijsku deklaraciju⁷⁰ Ujedinjenih naroda (UN), 189 zemalja svijeta obvezalo se kako će uložiti napore u oslobađanju bližnjih, muškaraca, žena i djece od ponižavajućih i dehumanizirajućih uvjeta ekstremnog siromaštva. Iz takve obveze kreirano je osam milenijskih razvojnih ciljeva koji su dopunjeni Agendom za održiv razvoj do 2030 godine.⁷¹ Prvi i najvažniji globalni cilj održivog razvoja je do 2030. iskorijeniti ekstremno siromaštvo za sve ljude posvuda, trenutačno mjereno kao ljudi koji žive s manje od 1,25 dolara na dan. I u dokumentu Europske komisije Europskom stupu socijalnih prava u 20 načela, u drugom poglavlju "Pravedni uvjeti rada" navodi se cilj sprječavanja siromaštva zaposlenih, dok se u trećem poglavlju "Socijalna zaštita i uključenost" navodi kako djeca imaju pravo na zaštitu od siromaštva.⁷² Očigledno je da je u mreži socijalne sigurnosti građana, sustav socijalne skrbi usko vezan i bavi se ponajviše ljudima koji žive u siromaštvu jer su oni najčešća skupina korisnika socijalnog rada.⁷³ Sa svrhom osiguranja mreže sigurnosti građana od rizika od siromaštva, sustav socijalne skrbi kao jedan dionik te mreže kroz socijalne usluge i socijalna prava treba omogućiti zaštitu na dostojanstven život svakoga građanina Republike Hrvatske. Socijalni radnici imaju ulogu zastupati, zagovarati i osnaživati građane u riziku.⁷⁴ Socijalnim uslugama se pak osigurava poboljšanje, napredak u vidu kvalitete života te se jačaju socijalne kohezije i to na način da se svima daju jednake prilike, ali i jedna briga.

S druge pak strane, Zakonom o socijalnoj skrbi (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023) iz 2022. godine propisuju se socijalna prava koja su od koristi u zaštiti od siromaštva. Pravo na ZMN, koja je jedno od osnovnih socijalnih prava na temelju čl. 23. Zakona o socijalnoj skrbi (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023) priznaje se samcu ili kućanstvu koje nema dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, prema propisanim uvjetima i u propisanom iznosu. Uvjeti za priznavanje prava na ZMN propisani su čl. 24. Zakona o socijalnoj skrbi (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023).⁷⁵ Ujedno su povećani iznosi

68 Sarah Banks, *Ethics and Values in Social Work* (5th edn, London, Red Globe Press 2021).

69 *Ibid.*

70 Millennium Development Goals Report, (UN-iLibrary, 2023) <<https://www.un-ilibrary.org/content/periodicals/24118575>> pristupljeno 26. ožujka 2023.

71 Program Ujedinjenih naroda o održivom razvoju do 2030. godine (tzv. Agenda 2030) usvojen je na Sastanku na vrhu (*Summitu*) Ujedinjenih naroda o održivom razvoju u New Yorku u rujnu 2015., dok je završni dokument Sastanka na vrhu formalno usvojen 21. listopada 2015. kao rezolucija Opće skupštine UN-a 70/1 pod naslovom "Promijenimo naš svijet: Agenda 2030 za održivi razvoj".

72 "Europski stup socijalnih prava u 20 načela" (Europska komisija, 2021) <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_hr> pristupljeno 26. ožujka 2023.

73 Socijalni radnici imaju senzibilitet više nego neke druge pomažuće profesije za rad s ljudima u siromaštvu. Jednako tako jezik kojim govorimo i kojim pišemo o osobama koje žive u siromaštvu važno je propitivati jer možemo pojačati intenzitet emocija, a posebice osjećaja srama. Sram se smatra individualnim osjećajem, ali društveno konstruiranim prema Gibsonu koji navodi kako moramo više razvijati socijalni rad u praksi koji "smanjuje" sram, a posebno kada radimo s obiteljima koji žive u društvenim nejednakostima. Gibson, M 2016, 'Social worker shame: a scoping review', (2016) 46(2) *British Journal of Social Work*.

74 Više o zastupanju i zagovaranju može se pročitati u radu autora Barišić, A. i Brkić, M. (2021). Acquisition of competencies for advocacy in social work. RLR, DOI: https://doi.org/10.18485/iup_rlr.2021.2.ch14.

75 Zakon o socijalnoj skrbi. (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023) (HR).

ZMN-a, a ponajviše za radno nesposobne samce. No, dio korisnika u sustavu socijalne skrbi su i nezaposlene osobe koje pripadaju radno sposobnom kontingentu, pa sustav socijalne skrbi usko surađuje s drugim sustavima u mreži osiguranja socijalne sigurnosti građana o čemu se navodi u nastavku rada kroz prikaz socijalnog zakonodavstva.

3.3. PRIKAZ SOCIJALNOG ZAKONODAVSTVA I FENOMENA NEZAPOSLENOSTI

Hrvatski zavod za socijalni rad, kao središnje tijelo u sustavu socijalne skrbi, a time i u mreži osiguranja socijalne sigurnosti građana uz suradnju sa zavodom za zapošljavanje, dužan je prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023) surađivati i u provođenju mjera kojima se socijalno uključuju radno sposobni i djelomično radno sposobni pojedinci koji žive sami ili su članovi kućanstava koji su korisnici prava na ZMN-a. Zavod za zapošljavanje dužan je za radno sposobne samce ili člana kućanstva koji je korisnik prava na ZMN i koji je nezaposlena osoba provoditi mjere i aktivnosti koje su u njegovoj nadležnosti, sa svrhom zapošljavanja istih. Kako bi navedeno funkcioniralo, Hrvatski zavod za socijalni rad dužan je, u roku od osam dana od dana kojim je rješenje izvršno, dostaviti nadležnom zavodu za zapošljavanje obavijest o priznavanju prava na ZMN za nezaposlenog samca koji je radno sposoban ili djelomično radno sposoban, za pojedinca kojem je utvrđena privremena nezapošljivost te za člana kućanstva koji prima ZMN. Isto tako, zavod za zapošljavanje dužan je obavijestiti Hrvatski zavod za socijalni rad kada se neka osoba koja je korisnik ZMN prestane voditi u njihovoj evidenciji. To je dužan učiniti u roku od osam dana, od dana kada se osoba koja prima ZMN prestane voditi u njihovoj evidenciji. Uz podatak o prestanku vođenja u evidenciji, zavod za zapošljavanje dužan je sukladno čl. 35. navesti i zbog kojih je razloga došlo do istog.⁷⁶

Korisnici ZMN-a koji su djelomično ili radno sposobni dužni su se odazivati pozivima na rad za opće dobro, za koji se ne dobiva naknada te je propisana suradnja između Hrvatskog zavoda za socijalni rad i jedinica lokalne i područne samouprave, odnosno Grada Zagreba.⁷⁷ Tu se postavlja pitanje opravdanosti uvjeta socijalnih prava, na koje u ovome članku ne dajemo odgovor. Pronađe li zaposlenje korisnik ZMN-a koji je samac ili član kućanstva koje prima istu, koje traje najmanje šest mjeseci bez prekidanja, dolazi do promjena u priznavanju prava. Iznos ZMN umanjuje se za 50 % od priznatog iznosa u prva tri mjeseca zaposlenja, a nakon tri mjeseca korisnik gubi pravo na ZMN ako njegov prosječan prihod u protekla tri mjeseca prelazi iznos ZMN-a. Kod zaposlenja na javnim radovima, ne dolazi do prekida ili umanjenja prava na ZMN sukladno čl. 37. Zakona o socijalnoj skrbi.⁷⁸ Kretanje broja priznatih prava ZMN-a te broja osoba obuhvaćenih ZMN-om u razdoblju od 2015. do 2021. godine, značajnije se promijenio (Tablica 2).

76 U čl. 35 Zakona o socijalnoj skrbi (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023) (HR) definirana je suradnja zavoda i službe za zapošljavanje kroz šest stavaka.

77 Obveza odaziva pozivima na rad za opće dobro je regulirano čl. 36. st. 3. Zakona o socijalnoj skrbi (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023) (HR).

78 Čl. 37. st. 1. i 2. Zakona o socijalnoj skrbi (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023) (HR).

Tablica 2: Prikaz broja priznatih prava na zajamčenu minimalnu naknadu i ukupnog broja osoba obuhvaćenih zajamčenom minimalnom naknadom u razdoblju od 2015. do 2021.

	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Broj priznatih prava ZMN-a	50.974	48.701	45.099	39.628	35.103	34.004	21.895
Ukupan broj osoba obuhvaćenih ZMN-om (samci i članovi kućanstva)	102.297	97.492	84.930	72.759	62.301	57.335	51.257

Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2021c). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj za 2015. – 2021. godine.

Uočljiv je kontinuirani pad broja korisnika zajamčene minimalne naknade (Tablica 2). Smanjenje priznatih prava u 2021. u odnosu na 2015. godinu iznosilo je više od 57 %, dok je postotno smanjenje broja osoba koje su bile obuhvaćene istim pravom iznosio nešto manje od 50 %, konkretno 49,9 %.^{79,80} S obzirom na evidentan značajan pad, odnosno trend smanjenja broja korisnika ZMN-a, u Izvješću Ureda pučke pravobraniteljice⁸¹ predlaže se napraviti analizu pada broja korisnika ZMN-a s obzirom na to da je malom broju korisnika pravo na ZMN prestalo zbog zaposlenja. Kao dodatni problem ističe se vezivanje prava na ZMN i drugih prava koja mogu ostvariti korisnici ZMN-a, kao što je naknada za troškove stanovanja, ugroženog kupca energenata i pomoć za ogrjev. Najsloženije pitanje je bilo uvjetovanje korisnika ZMN-a i zakonske odredbe o Zabilježbi u čl. 293. Zakona o socijalnoj skrbi (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022) koji je u novoj izmjeni Zakona u 2023. brisan.⁸² Naime, njime je bio propisan upis zabilježbe na tražbinu u zemljišnim knjigama na nekretnine koje su u vlasništvu odraslih korisnika, pa i na jedinu nekretninu u kojoj korisnik stanuje.

Sigurno da je pred nama važno pitanje preispitivanja trenda pada korisnika prava na ZMN, ali i bavljenje pitanjem energetskog siromaštva koji je do 2022. godine pretežno bio problem zemalja južne i istočne Europe u mediteranskoj regiji, no nakon rata kojim je pogođena Ukrajina, Europa je u isto vrijeme pogođena energetskom krizom. Prema Bergasse i sur. kada kućanstva moraju trošiti preveliki dio svojih prihoda na energiju, smatra se da su u poziciji energetski ranjivosti što može dovesti do pogoršanja životnog standarda i imati negativan učinak na ukupni socioekonomski razvoj.⁸³ Među prvim definicijama energetskog siromaštva je ona

79 Izračun autora prema službenim podacima Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2021c). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj za 2015. – 2021. godine.

80 Vidjeti više i u: "Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini". Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2022d). <<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>> pristupljeno 26. ožujka 2023.

81 "Izvješće pučke pravobraniteljice za 2021." Ured pučke pravobraniteljice (2022), pristupljeno <<https://www.ombudsman.hr/hr/izvjesca-puckog-pravobranitelja/>> 8. veljače 2023.

82 Čl. 283. u novoj izmjeni Zakona o socijalnoj skrbi je u 2023. godini izbrisan. Pogledati Zakon o socijalnoj skrbi (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023) (HR)

83 Emanuel Bergasse, Wojciech Paczynski, Marek Pawel Dabrowski and Luc De Wulf 'The relationship between energy and socio-economic development in the Southern and Eastern Mediterranean' (2013) Paper produced for the MEDPRO project, 2013.

autorice Boardman iz 1991. godine prema kojoj je kućanstvo u energetske siromaštvu ako mora koristiti više od 10 % svojih prihoda za podmirenje osnovnih troškova energije, a to su oni koji vode održavanju temperature u domu koja varira između 18 i 21 °C.⁸⁴ Ovu su definiciju kasnije osporili i revidirali različiti autori.⁸⁵ Onda kada si kućanstvo ne može priuštiti usluge dostatne toplinske udobnosti nameće se pitanje, tko može u ime javnih službi procijeniti energetske ranjivosti pojedinog kućanstva, kako to navode Scarpellini i suradnici.⁸⁶ U nekim zemljama Europske unije (poput Španjolske i Hrvatske) to su socijalni radnici. Tako korisnici ZMN-a mogu podnijeti zahtjev za ostvarivanjem prava na naknadu za ugroženog kupca energenata u područnim uredima Hrvatskog zavoda za socijalni rad. U 2021. godini naknadu za ugroženog kupca energenata je primalo 27.973 samca i 31.314 kućanstva što je ukupno 59.287 korisnika.⁸⁷

Kada se govori o naknadi za troškove stanovanja, misli se na troškove grijanja, troškove potrošene vode i troškove koji nastaju pri energetske obnovi zgrade. Naknadu za troškove stanovanja priznaje jedinica lokalne samouprave sukladno čl. 41. Zakona o socijalnoj skrbi (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023).⁸⁸ Zabilježen je i pad u 2021. u odnosu na 2015. godinu za pravo ostvareno za naknadu troškova stanovanja te naknadu za troškove ogrijeva. Naime, u 2015. godini naknadu za troškove stanovanja primilo je 29.611 korisnika, a u 2021. godini 6.559 korisnika, dok je naknadu za troškove ogrijeva 2015. godine primilo 44.005 korisnika, a u 2021. godini 11.051 korisnik.⁸⁹ Pad broja korisnika koji primaju naknadu za troškove stanovanja i troškove ogrijeva do kojeg je došlo u referiranom razdoblju od 2015. do 2021. godine možemo dijelom objasniti i padom broja korisnika ZMN-a. No, izdaci za jednokratne naknade su varirali.⁹⁰

Samcu ili kućanstvu može se odobriti i pravo na jednokratnu naknadu i to zbog podmirjenja izvanrednih troškova, poput rođenja djeteta, prirodne nepogode, bolesti, smrti člana obitelji i ostalo. Isto se odobrava, ako korisnik nije u mogućnosti svojim приходima podmiriti osnovne

84 Brenda Boardman, *Fuel Poverty: From Cold Homes to Affordable Warmth* (The University of Michigan, Belhaven Press, 1991).

85 Neki od autora koji su doveli u pitanje Boardmanovu definiciju razlikovali su potrošnju električne energije i korištenje sustava grijanja temeljenih na izgaranju (Morrison i Shortt, 2008., Rudge, 2012.; J. Hills, 2012.). Oni navode kako je kućanstvo u situaciji energetske siromaštva kada su troškovi postizanja dostatne toplinske udobnosti iznad prosjeka, pod uvjetom da je prihod kućanstva ispod praga siromaštva (60 % medijana prihoda nakon oduzimanja troškova stanovanja koji nisu povezani s energijom).

86 Sabina Scarpellini, M. Alexia Sanz Hernández, José M. Moneva, Pilar Portillo-Tarragona, María Esther López Rodríguez, "Measurement of spatial socioeconomic impact of energy poverty" (2019) 124 Energy Policy, pristupljeno <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2018.10.011>. 26. ožujka 2023.

87 Vidjeti više i u: "Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini". Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2022d). <<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>> pristupljeno 26. ožujka 2023.

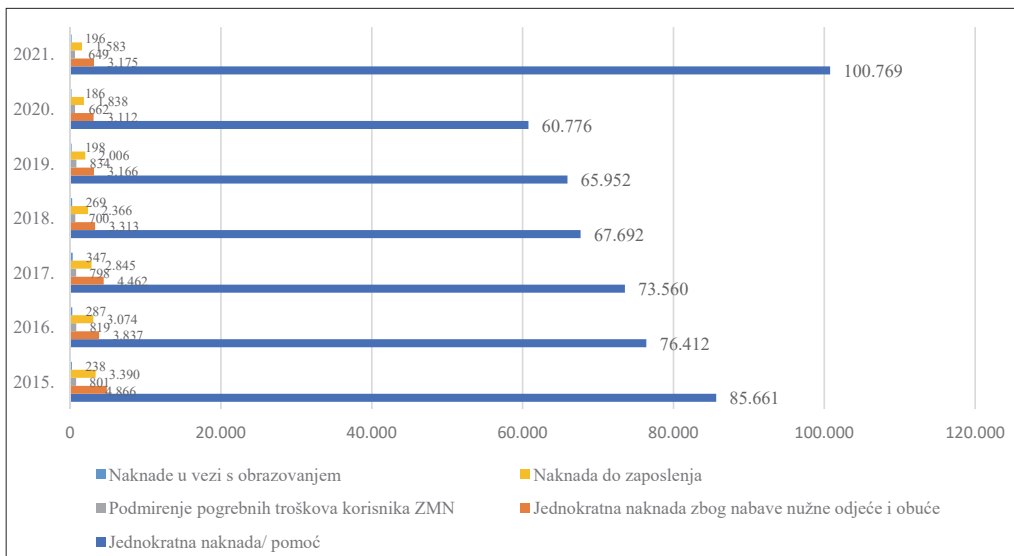
88 Čl. 41. st.1. Zakon o socijalnoj skrbi (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023) (HR).

89 "Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini". Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2022d). <<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>>, pristupljeno 26. ožujka 2023.

90 Ako kompariramo podatke za 2020. godinu i 2021. godinu uočljivo je kako je broj jednokratnih naknada u samo jednoj godini porastao za 39,68 %.

životne potrebe.⁹¹ Stoga se u nastavku prikazuje broj korisnika jednokratnih naknada za razdoblje od 2015. do 2021. godine (Graf 8).

Graf 8: Broj korisnika jednokratnih naknada u razdoblju od 2015. do 2021.

Izvor: izradile autorice, prema podacima Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2022). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj od 2015. – 2021. godine.

Uočljivo je kako se broj korisnika koji su ostvarivali prava na podmirenje pogrebnih troškova korisnika ZMN-a, naknade do zaposlenja i naknade u vezi s obrazovanjem u razdoblju od 2015. do 2021. godine smanjivao, dok je broj korisnika jednokratne naknade značajno i naglo povećan u samo jednoj godini (Graf 8). Osim socijalnih prava koja se ostvaruju pri područnim uredima Hrvatskog zavoda za socijalni rad, važne su i aktivnosti zavoda za zapošljavanje. Ustavom Republike Hrvatske određeno je da je Hrvatska socijalna država te prema čl. 58 “slabim, nemoćnima i drugim, zbog nezaposlenosti ili nesposobnosti za rad, nezbrinutim osobama država osigurava pravo za podmirenje osnovnih životnih potreba.”⁹² Zakonom o tržištu rada (NN 118/2018, 32/2020, 18/2022) regulirano je ostvarivanje prava na novčanu naknadu u vrijeme nezaposlenosti. Isto pravo mogu ostvariti osobe koje su prethodno radile, radni odnos nisu prekinule svojom krivnjom ili voljom te osobe koje su obavljale samostalnu djelatnost, a koja nije prestala iz neopravdanih razloga. Osim navedenog, iste se moraju prijaviti nadležnom područnom uredu Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u zakonskome roku te

⁹¹ Jednokratna se naknada može priznati i kada je samcu ili kućanstvu potreban neki kućanski aparat, odjeća i slično, ako se isto ne uspije osigurati preko humanitarnih organizacija sukladno odredbama Zakona o socijalnoj skrbi (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023).

⁹² Ustav Republike Hrvatske. (NN 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014) (HR).

podnijeti zahtjev za novčanu naknadu sukladno čl. 47.⁹³ Hrvatski zavod za zapošljavanje provodi i mjere⁹⁴ kojima se pomaže nezaposlenima da se zaposle te zaposlenima da zadrže radno mjesto ili napreduju na istome.

3.3.1. MJERE HRVATSKOG ZAVODA ZA ZAPOSŁJAVANJE

Mjera samozapošljavanja osmišljena je za pokretanje vlastita posla, uz pomoć bespovratnih financijskih sredstava. Samozapošljavanje – zeleno/digitalno, mjera je kojom se ljude potiče da osnuju vlastiti posao u zelenim ili digitalnim djelatnostima te ih se u tome potpomaže bespovratnim financijskim sredstvima. Korisnicima mjere samozapošljavanje nudi se i mjera proširenje poslovanja, koja potpomaže proširenje proizvodnje. Mjera Biram Hrvatsku – Povratak u RH namijenjena je povratnicima u Republiku Hrvatsku koji koriste mjeru samozapošljavanje. Za korisnike mjere za samozapošljavanje koji su promijenili svoje prebivalište u neko od područja na kojem je *indeks razvijenosti*⁹⁵ I, II, III ili IV postoji mjera Biram Hrvatsku – preseljenje unutar RH. Mjera Zapošljavanje usmjerena je kao poticaj poslodavcima na zapošljavanje novih ljudi, točnije osoba u nepovoljnom položaju i osoba s invaliditetom, a kojom se sufinanciraju troškovi plaće za nove radnike. Ista mjera postoji i za zapošljavanje novih radnika u zelenim i digitalnim djelatnostima, pod nazivom Zapošljavanje – zeleno/digitalno. Postoje i tri vrste mjera za pripravništvo – za realni sektor, javne službe i za zeleno/digitalno. Tim mjerama se mladima pomaže u pronalazanju zaposlenja. Mjera Obrazovanje za temeljne vještine osobnog i profesionalnog razvoja pruža nezaposlenim osobama mogućnost stjecanja praktičnih vještina i znanja koja su potrebna za pronalazak zaposlenja.⁹⁶

Mjera Obrazovanje nezaposlenih osoba i ostalih tražitelja zaposlenja za cilj ima omogućavanje nezaposlenim osobama i ostalim tražiteljima zaposlenja kompetencije koje su potrebne za novo zapošljavanje. Prema Izvješću pučke pravobraniteljice za 2021., tijekom 2021. godine u programe aktivne politike zapošljavanja uključena je 31.401 nova osoba, što je iznosilo 35 % više nego godinu dana ranije, u 2020. godini. Program, odnosno mjera koja se najviše koristila bila je mjera Samozapošljavanja. Čak 20,2 % novo uključenih u mjere izabralo je mjeru Samozapošljavanje. Naime, veliki broj mladih osoba imaju problema s prvim zaposlenjem, te je stoga važno naglasiti kako je Potporama za pripravništvo uključenih putem navedenog programa u 2021. godini bilo 3.636 osoba.

93 Zakon o tržištu rada. (NN 118/2018, 32/2020, 18/2022) (HR).

94 Mjere koje se provode su: samozapošljavanje, samozapošljavanje – zeleno/digitalno, proširenje poslovanja, Biram Hrvatsku – povratak u RH, Biram Hrvatsku – preseljenje unutar RH, zapošljavanje, zapošljavanje – zeleno/digitalno, pripravništvo, pripravništvo – zeleno/digitalno, pripravništvo – javne službe, obrazovanje nezaposlenih i ostalih tražitelja zaposlenja, usavršavanje, osposobljavanje na radnom mjestu, osposobljavanje na radnom mjestu i ustanovama za obrazovanje odraslih, obrazovanje za temeljne vještine osobnog i profesionalnog razvoja, stalni sezonac, javni rad, javni rad – uklanjanje posljedica katastrofe, zadržavanje radnih mjesta (COVID 19) i očuvanje radnih mjesta – skraćivanje radnog vremena. "Katalog mjera". Hrvatski zavod za zapošljavanje (2022a), pristupljeno <https://mjere.hr/katalog-mjera/?utm_source=hero&utm_medium=button> 30. svibnja 2022.

95 O promjenama u indeksu razvijenosti na razini Republike Hrvatske, kao i važnosti u definiranju stupnja regionalnog ekonomskog razvoja i njegove važnosti, vidjeti više u: Marošević, Katarina (2021). Regionalni razvoj i neravnoteže u Republici Hrvatskoj, Pravni fakultet Osijek, Osijek.

96 "Katalog mjera". Hrvatski zavod za zapošljavanje (2022a), pristupljeno <https://mjere.hr/katalog-mjera/?utm_source=hero&utm_medium=button> 30. svibnja 2022.

Iz svega navedenoga u ovome poglavlju vidljivo je da Republika Hrvatska provodi niz mjera u borbi za sprječavanje siromaštva i socijalne isključenosti nezaposlenih osoba. Iako su stope rizika od siromaštva, materijalne i socijalne deprivacije te socijalne isključenosti u padu, sustav socijalne sigurnosti, socijalne zaštite i socijalne skrbi i dalje mora aktivno djelovati u području ostvarivanja globalnog cilja smanjenja i iskorjenjivanja siromaštva na nacionalnoj razini. U daljnjem tekstu pišemo o socijalnim uslugama jer se upravo pružanjem socijalnih usluga u području socijalnog rada odgovora na socijalne probleme i nezaposlenosti, kao i siromaštvo i socijalnu isključenost u društvu. Kako bi se učinio neki veći pomak u sprječavanju siromaštva i socijalne isključenosti nezaposlenih osoba Republika Hrvatska ima u planu uvesti i nove mjere i programe, od kojih su određene predstavljene i detaljno opisane u *Nacionalnome planu razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027.*⁹⁷

4. SOCIJALNE USLUGE: SADAŠNJOST, BUDUĆNOST I OČEKIVANI REZULTATI U ZAŠTITI OD SIROMAŠTVA I SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI

Socijalne usluge koje pružaju socijalni radnici nešto su drugačije od onih koje pružaju druge javne službe. Na usluge socijalnih radnika nerijetko se gleda kao na sredstvo prijenosa sredstava ljudima koji nisu u mogućnosti i stanju sami zadovoljiti svoje potrebe kada su u stanju bolesti, starosti, nezaposlenosti, invaliditeta i slično. Socijalnim uslugama osim navedenoga, pokušavaju se na razne načine ispraviti nejednakost, socijalna isključenost i diskriminacija s kojima su suočeni i nadalje se suočavaju ljudi u siromaštvu i ljudi čije se različitosti i društvene okolnosti ne prihvaćaju u društvu. Praćenje analize stanja i kretanja u ostvarivanju i korištenju socijalnih prava važno je za socijalni rad jer primjerice veliki broj korisnika ZMN-a, beskućnika, žrtava nasilja, mladih koji izlaze iz sustava socijalne skrbi, osoba koje su izvršile kaznu zatvora i osoba s invaliditetom koje imaju vrlo nisku razinu zapošljivosti, pa mjere, aktivnosti i socijalne usluge koje se pružaju takvim osobama trebaju biti poticajne i individualizirane kako bi postigle svoju svrhu. Takve osobe susreću se s nizom prepreka pri nalaženju zaposlenja, zbog obrazovne strukture, radnog iskustva, socijalne isključenosti, nižeg životnog standarda ili nekog sličnog razloga. Isto im otežava aktivaciju na tržištu rada te je potreban sustavan pristup te individualna podrška u pronalaženju zaposlenja. Potrebno je pružanje psihosocijalne podrške i u ostalim aktivnostima kako bi se povećale i pojačale socijalne vještine i smanjila socijalna isključenost te povećao broj zaposlenih stručnih radnika koji bi sustavno radili na integraciji dugotrajno nezaposlenih radno sposobnih korisnika, koji su dosad bili korisnici ZMN-a, a sada se uključuju u svijet rada.⁹⁸ Iz navedenog je vidljivo kako postoji potreba uvesti

97 "Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027." Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2021b). Pristupljeno ><https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20razvoja%20socijalnih%20usluga%20za%20razdoblje%20od%202021.%20do%202027.%20godine.pdf>< pristupljeno 22. ožujka 2022.

98 Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2021. <<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.pdf>> pristupljeno 22. ožujka 2022.

nove usluge kojima će se pružati pomoć i podrška navedenim skupinama korisnika, a kako je to i preporučeno Nacionalnim planom razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. Kako bi se mogle uvesti nove usluge potrebno je pojačati kapacitete pružatelja socijalnih usluga. Nužno je zaposliti dodatne stručnjake koji će te nove usluge provoditi, uz adekvatne edukacije koje bi najprije trebali proći. Unaprjeđenje kompetencija stručnih radnika omogućit će bolje prilagodbe na nove socijalne usluge. Također će omogućiti bolje funkcioniranje socijalnih usluga, što će dovesti i do većih promjena u životu korisnika.

Nove usluge bi, među ostalim, pružale podršku korisnicima u integraciji u život zajednice. Usluga obiteljski suradnik jedna je od njih, a cilj joj je unaprjeđenje kapaciteta obitelji. Ostvarivanjem tog cilja mogli bi se pružati stabilni i sigurni uvjeti za dobrobit, rast i razvoj djeteta. Prema izrađenim *Standardima postupanja obiteljskih suradnika*⁹⁹ objavljenim 30. prosinca 2022. godine ciljana skupina su obitelji kojima je na temelju procjene rizika, snaga i potreba individualnim planom promjene utvrđena potreba za odobravanjem aktivnosti obiteljskog suradnika.¹⁰⁰ Ista usluga bi se pružala obitelji u trajanju od 50 sati, a riječ je o licenciranoj i standardiziranoj usluzi sukladno propisima u sustavu socijalne skrbi.

Usluga socijalnog mentorstva također je značajna. Svrha usluge je aktivacija nezaposlenih korisnika koji su radno sposobni ili djelomično radno sposobni. Riječ je o inovativnom modelu rada u sustavu socijalne skrbi koji je prvenstveno usmjeren na pojedince u riziku od socijalne isključenosti. Mentorski rad s korisnikom počiva na pristupu osnaživanja jer je cilj dovesti osobu do pozitivnih promjena u socijalnom statusu pojedinca stavljanjem u fokus njegovih sposobnosti i potencijala.¹⁰¹ Korisnicima bi se kroz uslugu mentoriranja pružala stručna pomoć i podrška usmjerena na jačanje njihovih snaga i sposobnosti, a sve s ciljem uspješnijeg rješavanja nepovoljnih životnih prilika u kojima se nalaze te boljeg uključivanja u zajednicu. U socijalnom će se mentorstvu naglasak stavljati na korisnikove snage, a ne na nedostatke i ograničenja.¹⁰² Od samog početka pružanja usluge socijalno mentorstvo, socijalni mentor morat će korisniku objasniti da će njegova uloga biti aktivna i da će se sve što će socijalni mentor raditi, raditi "s korisnikom", a ne "za korisnika".¹⁰³ Po završetku pružanja usluge smatra se da će korisnik biti aktivan i u mogućosti samostalno poduzimati inicijativu i donositi vlastite odluke, pronaći zaposlenje, a na kraju i ostvariti svoj cilj. Prvi socijalni mentori u Hrvatskoj stručni su radnici Hrvatskog zavoda za socijalni rad koji imaju završenu dodatnu izobrazbu iz područja socijalnog mentorstva.¹⁰⁴ I usluga socijalnog mentorstva, kao i usluga obiteljskih

99 "Standardi postupanja obiteljskih suradnika" (Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike i Fonda Ujedinjenih naroda za djecu – Ured u Hrvatskoj, 2022). <<https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/obitelj-12037/standardi-postupanja-obiteljskih-suradnika/12933>> pristupljeno 20. ožujka 2023.

100 Iznimno kada je roditeljima određena mjera zaštite prava i dobiti djeteta.

101 Marijana Kletečki Radović, "Teorija osnaživanja u socijalnom radu" (2008) 15(2) Ljetopis socijalnog rada 215.–242.

102 Priručnik za mentore za socijalno uključivanje. (Udruga za pomoć žrtvama Bijeli krug Hrvatske i Udruga za podršku žrtvama i svjedocima, 2020) <https://www.bijelikrug-hrvatske.hr/wp-content/uploads/2020/11/Prirucnik-za-mentore-za-socijalno-ukljucivanje-1.pdf?fbclid=IwAR2iXAXGdx4jQPbJiZJCIRVU93hMwxPT0nbu-JIHREgU0BEa_fjceb6Vvw> pristupljeno 6. lipnja 2022.

103 Ovdje se također ogleda perspektiva uvažavanja korisničke moći, kao u procesu zagovaranja. Više se može pročitati na str. 4. Priručnik za mentore za socijalno uključivanje. (Udruga za pomoć žrtvama Bijeli krug Hrvatske i Udruga za podršku žrtvama i svjedocima, 2020) <https://www.bijelikrug-hrvatske.hr/wp-content/uploads/2020/11/Prirucnik-za-mentore-za-socijalno-ukljucivanje-1.pdf?fbclid=IwAR2iXAXGdx4jQPbJiZJCIRVU93hMwxPT0nbu-JIHREgU0BEa_fjceb6Vvw> pristupljeno 6. lipnja 2022.

104 Više o samoj usluzi može se pročitati u Vodiču za stručnjake Hrvatskog zavoda za socijalni rad na web stranici http://husr.hr/web/wp-content/uploads/2022/09/SM-vodic-FINAL_ilektorirano-PRIHVACENE-IZMJENE-isprijavljeno.pdf.

suradnika važne su socijalne usluge. Kako navodi Škudar, korisnici koji su uključeni u rad sa socijalnim mentorima po završetku pružanja usluge više ne bi trebali biti neaktivni primatelji socijalnih naknada, već aktivni kreatori bolje kvalitete vlastita života.¹⁰⁵ S druge strane, obitelji koje se nalaze u siromaštvu, točnije roditelji u takvim obiteljima izražavaju potrebu i želju za senzibilitetom i podrškom stručnih radnika koji s njima direktno rade. Istu podršku smatraju važnom i vide ju kao nešto što bi im moglo pomoći navodi Družić Ljubotina sa suradnicima.¹⁰⁶ S obzirom na ovakva stajališta roditelja, može se očekivati da će s obiteljskim suradnicima surađivati i da će im dopustiti da im savjetima i podrškom pomognu u unaprjeđenju kvalitete vlastita života jer ako roditelji sada uspiju poboljšati kvalitetu života, njihovoj djeci će biti lakše i imat će veće izgleda za obrazovanje i bolji život. Isto je vrlo važno jer siromaštvo ostavlja veći trag na djeci, koja su ranjivija od odraslih. Odrastanje u siromaštvu može ostaviti traga na zdravlju, kognitivnom razvoju te na općoj dobrobiti djeteta.¹⁰⁷ Zaključno, siromaštvo može imati izravne i neizravne posljedice na zdravlje i dobrobit djece i obitelji te čitavih sustava u društvu. Nadolazeće usluge bude stoga velika očekivanja, a njihovi koncepti su obećavajući, no efikasnost tek treba istražiti nakon što se one počnu realizirati.

5. ZAKLJUČAK

Nezaposlenost je moguće promatrati i kao uzrok i kao posljedicu siromaštva. Duljina nezaposlenosti je iznimno važna zbog potencijalne prijetnje od siromaštva i/ili socijalne isključenosti. Kada je riječ o stopi rizika od siromaštva, promatramo li je prema statusu aktivnosti, ona je najviša za nezaposlene osobe, i to tijekom cijelog razdoblja promatranja od 2015. do 2021. godine, čime se naglašava kauzalitet nezaposlenosti i siromaštva. Osobe koje žive u siromaštvu često su diskriminirane odnosno marginalizirane u mogućnosti sudjelovanja u raznim društvenim aktivnostima, čime su u potencijalnoj opasnosti i od socijalne isključenosti. Kada je osoba socijalno isključena, teže se zapošljava, a ujedno je financijski nestabilna i ugrožena. Stoga se može potvrditi kako su socijalno isključene osobe izložene i prijetnji od siromaštva i prijetnji od nezaposlenosti. Analizom dostupnih podataka vidljivo je da Republika Hrvatska doista ima visoku stopu rizika od siromaštva i rizik od socijalne isključenosti. Stopa rizika od siromaštva je u promatranom razdoblju u prosjeku iznosila nešto manje od 20 %, potvrđujući time kako je svaki peti stanovnik potencijalno u opasnosti od siromaštva.

U Republici Hrvatskoj provodi se niz mjera i socijalnih usluga kojima se pokušava smanjiti stopa rizika od siromaštva i socijalne isključenosti kao i broj nezaposlenih osoba. Ipak, autorice ovoga rada ponudile su niz prijedloga kako dodatno osnažiti nezaposlene, posebice nezaposlene koji žive u siromaštvu i/ili socijalnoj isključenosti, u cilju smanjenja rizika od siromaštva i socijalne isključenosti te nezaposlenosti:

¹⁰⁵ Renata Škudar, Socijalno mentorstvo nova metoda za uključivanje nezaposlenih na tržište rada. *Nacional*, 2022.. <<https://www.nacional.hr/socijalno-mentorstvo-kao-metoda-aktivacije-marginaliziranih-skupina-na-trziste-rada-i-ukljucivanja-u-lokalnu-zajednicu/>> pristupljeno 20. travnja 2022.

¹⁰⁶ Olja Družić Ljubotina, Teodor Sabolić i Marijana Kletečki Radović 'Život obitelji s djecom u uvjetima siromaštva iz perspektive roditelja' (2017) 24(2) Ljetopis socijalnog rada 243.–276.

¹⁰⁷ Više o tome moguće je pročitati u prethodno navedenom radu Olja Družić Ljubotina, Teodor Sabolić i Marijana Kletečki Radović 'Život obitelji s djecom u uvjetima siromaštva iz perspektive roditelja' (2017) 24(2) Ljetopis socijalnog rada 243.–276.

- usmjeriti se na istraživanje pojave siromaštva zaposlenih, kao starog/novog problema te voditi računa o dovoljnom broju odraslih u kućanstvu koji rade, plaćama koje nisu preniske te dohodovne potpore usmjeriti na one koji ne mogu preživjeti od rada
- smanjiti financijska opterećenja dohotka od rada, kako bi ljudima bilo stimulativno (dodatno) i legalno raditi, tj. bez rada u zoni sive ekonomije
- uvođenje univerzalnog dječjeg doplatka za svu djecu prema načelu jednakosti
- uvesti plaćanje usluga dječje skrbi prema modelu visine plaće skrbnika te u ovisnosti o zaposlenosti jednoga ili oba roditelja/skrbnika
- pokrenuti dodatne programe pomoći u prehrani (djece i ostalih ranjivih skupina u društvu)
- u suradnji sa zdravstvenim sustavom realizirati programe brige i zaštite djece u dojenačkoj dobi
- kvalitativnim i kvantitativnim analizama pratiti i evaluirati učinke trenutačnih mjera i Programa aktivnih politika zapošljavanja
- izraditi kompetencijski okvir usmjeren na usvajanje i usavršavanje specifična znanja i vještina za rad s osobama koje žive u siromaštvu u oblicima formalnog obrazovanja budućih i sadašnjih socijalnih radnika te u programima osposobljavanja osoba koje će provoditi socijalne usluge
- vratiti vrijednost vrednovanja stručnih aktivnosti i znanja.

U pružanju pomoći i podrške osobama koje žive u siromaštvu, socijalno isključenima i nezaposlenima, veliku ulogu imaju socijalni radnici kojima je problem siromaštva svakodnevna tema. Socijalni radnici u kontaktu su s osobama koje žive u siromaštvu te imaju mogućnost snažnog utjecaja na promjene u njihovim životima, zagovarajući ih i zastupajući. Naime, kroz proces zagovaranja i zastupanja korisnik vođen osnaživanjem i sam postaje aktivan. Predstoji tek vidjeti kako će nove socijalne usluge poput socijalnog mentorstva i obiteljskih suradnika pomoći u borbi protiv siromaštva, socijalne isključenosti i nezaposlenosti kao izraženih suvremenih izazova – u različitim mjerama zastupljenih, ali prisutnih u svim nacionalnim gospodarstvima. Ovim radom dobili smo uvid u neke od dosad istraživanih tema o nezaposlenosti u području socijalnih djelatnosti te spoznali kako nedostaje longitudinalnih istraživanja koja bi nam u današnjici pomogla u razumijevanju uzročno-posljedične veze u trijadi nezaposlenost – siromaštvo – socijalna isključenost.

BIBLIOGRAFIJA

1. Ajduković M, 'Socijalni Problemi, Socijalni Rizici i Suvremeni Socijalni Rad' (2008) 15(3) Revija za socijalnu politiku 395.–414.
2. Babić A, 'Macroeconomics / Oliver J. Blanchard. Zagreb: MATE, 2005.' (2005) 29(4) *Financial theory and practice* 387.–389.
3. Babić Z i Šućur Z 'SIROMAŠTVO: TEORIJE, KONCEPTI I POKAZATELJI Zagreb, Pravni fakultet, (2001) 52(11–12) *Ekonomski pregled* 1404.–1409.
4. Banks S, *Ethics and Values in Social Work*. (Fifth edition. London: Red Globe Press, 2021)

5. Barišić A i Miroslav B, 'Acquisition of competencies for advocacy in social work' (2021) 2 *Regional Law Review* 235–250
6. Birsa J, „Definicije i mjerenje nezaposlenosti“ u: Galešić M, Maslić-Seršić D i Branimir Š (ur.), *Psihološki aspekti nezaposlenosti* (Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu 2003)
7. Botrić, V, “Unemployed and Long-Term Unemployed in Croatia: Evidence from Labour Force Survey”. (2009) 16(1) *Revija za socijalnu politiku* 25.–44.
8. Družić Ljubotina O i Kletečki Radović M, “Siromaštvo i socijalni rad: koliko je siromaštvo doista »tema« socijalno rada?” (2011) 18(1) *Ljetopis socijalnog rada* 5.–29.
9. Družić Ljubotina O, Sabolić T i Radović Kletečki M, “Život obitelji s djecom u uvjetima siromaštva iz perspektive roditelja” (2017) 24(2) *Ljetopis socijalnog rada* 243.–76.
10. Zvonimir G, “Traženje posla i (ponovno) zapošljavanje: uloga vremenski promjenjivog intenziteta traženja posla” (2011) 18(1) *Revija za socijalnu politiku* 1.–23.
11. Gibson, M, “Social Worker Shame: A Scoping Review: Table 1” (2016) 46(2) *British Journal of Social Work* 549.–65.
12. Jerić M, “Suvremeno iseljavanje Hrvata: kakva je budućnost Republike Hrvatske?” (2019) 9(2) *Oeconomica Jadertina* 21.–31.
13. Kerovec N, “(Ne)jednakost žena na tržištu rada” (2003) 10(3) *Revija za socijalnu politiku* 263.–282.
14. Kletečki Radović M, “Teorija osnaživanja u socijalnom radu” (2008) 15(2) *Ljetopis socijalnog rada* 215.–242.
15. Kletečki Radović M i Tutić Grokša I, ““That’s the way it is, it will get better”: Subjective well-being of unemployed beneficiaries of the guaranteed minimum benefit” (2021) 12(2) *Jahr* 207.–231.
16. Koller-Trbović N, “Nezaposlenost u doživljaju i iskustvu nezaposlenih mladih u Hrvatskoj” (2009) 16(1) *Ljetopis socijalnog rada* 91.–110.
17. Koller-Trbović N, Žižak A i Jedud I, “Nezaposlenost i socijalna isključenost mladih u hrvatskoj: perspektiva nezaposlenih mladih u riziku ili s poremećajima u ponašanju” (2009) 17(2) *Kriminologija & socijalna integracija* 87.–103.
18. Marí-Dell’Olmo M, Novoa A, Camprubí L, Peralta A, Vásquez-Vera H, Bosch J, Amat J et al. “Housing Policies and Health Inequalities” (2017) 47(2) *International Journal of Health Services* 207.–32.
19. Marošević K, *Regionalni razvoj i neravnoteže u Republici Hrvatskoj* (Pravni fakultet Osijek 2021)
20. Maslić Seršić D, Galić Z i Šverko B, ‘Nezaposlenost i socijalna isključenost: longitudinalna studija’ (2006) 13(1) *Revija za socijalnu politiku* 1.–14.
21. Novak M, „Neki pokazatelji psihičkog zdravlja nezaposlenih mladih“ (2008) 16(2) *Kriminologija & socijalna integracija* 73.–84.
22. Družić Ljubotina O i Dragičević T “Siromaštvo djece – posljedice i zaštitni činitelji” (2022) 56(108) *Pravnik* 102.–140.
23. Franc R, Ferić I, Rihtar S i Maričić J, *Raširenost i obilježja diskriminacije na hrvatskom tržištu rada: Izvješće na temelju ankete među nezaposlenim osobama i ankete među poslodavcima*. (Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Hrvatski zavod za zapošljavanje 2010)
24. Scarpellini S, Sanz Hernández M A, Moneva J M, Portillo-Tarragona P and López Rodríguez M E, “Measurement of Spatial Socioeconomic Impact of Energy Poverty” (2019) 123 *Energy Policy* 320.–31.
25. Šučur Z, ‘Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija’ (2004) 35(1–2) *Revija za sociologiju* 45.–60.

26. Šverko B, Galešić M i Maslić Seršić D, Aktivnosti i financijsko stanje nezaposlenih u Hrvatskoj. Ima li osnova za tezu o socijalnoj isključenosti dugotrajno nezaposlenih osoba? (2004) 11(3–4) Revija za socijalnu politiku 283.–298.
27. Šverko B, Maslić Seršić D i Galić Z, “Financijske prilike i zdravlje nezaposlenih u Hrvatskoj: Vodi li financijska deprivacija do lošijeg zdravlja?” (2006) 13(3–4) Revija za socijalnu politiku 257.–269.

PROPISI I DOKUMENTI

1. Etički kodeks za djelatnost socijalnog rada (Hrvatska komora socijalnih radnika, 2021) <https://www.hksr.hr/sites/default/files/documents/eticki_kodeks_za_djelatnost_socijalnog_rada_1.doc> pristupljeno 1. lipnja 2022
2. “Europski stup socijalnih prava u 20 načela” (Europska komisija, 2021) <https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_hr> pristupljeno 26. ožujka 2023.
3. Millennium Development Goals Report, (UN-iLibrary, 2023) <<https://www.un-ilibrary.org/content/periodicals/24118575>> pristupljeno 26. ožujka 2023.
4. Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, 2021. <<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1C4%87a/Nacionalni%20plan%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.pdf>> pristupljeno 22. ožujka 2022.
5. “Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027”. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2021b) pristupljeno ><https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1C4%87a/Nacionalni%20plan%20razvoja%20socijalnih%20usluga%20za%20razdoblje%20od%202021.%20do%202027.%20godine.pdf>> 22. ožujka 2022.
6. Program Ujedinjenih naroda o održivom razvoju do 2030. godine (tzv. Agenda 2030) usvojen je na Sastanku na vrhu (*Summitu*) Ujedinjenih naroda o održivom razvoju u New Yorku u rujnu 2015., dok je završni dokument sastanka na vrhu formalno usvojen 21. listopada 2015. kao rezolucija Opće skupštine UN-a 70/1 pod naslovom “Promijenimo naš svijet: Agenda 2030 za održivi razvoj”.
7. “Standardi postupanja obiteljskih suradnika” (Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike i Fonda Ujedinjenih naroda za djecu – Ured u Hrvatskoj, 2022) pristupljeno <<https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/obitelj-12037/standardi-postupanja-obiteljskih-suradnika/12933>> 20. ožujka 2023.
8. Ustav Republike Hrvatske. (NN 56/1990, 135/1997, 8/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 5/2014) (HR)
9. Zakon o socijalnoj skrbi. (NN 18/2022, 46/2022, 119/2022, 71/2023) (HR)
10. Zakon o tržištu rada. (NN 118/2018, 32/2020, 18/2022) (HR)

MREŽNI IZVORI

1. Državni zavod za statistiku (2021b). Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2021. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29178>, 28. lipnja 2022.
2. Globalna definicija socijalnog rada (2017). Dostupno na: <https://www.archive2.eassw.org/language/english/>, 31. kolovoza 2023.
3. Godišnjak 2015. i Godišnjak 2020., (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2016. i 2021.) <https://www.hzz.hr/UserDocsImages/HZZ_Godisnjak_2015.pdf> pristupljeno 6. lipnja 2022. i <https://www.hzz.hr/content/stats/HZZ_Godisnjak_2020_lipanj-2021.pdf> pristupljeno 6. lipnja 2022.
4. "Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike" (2022d). <<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>> pristupljeno 26. ožujka 2023.
5. Hrvatski zavod za zapošljavanje, "Registrirana nezaposlenost: Prostorna jedinica – županija, Godina – Mjesec". <<https://statistika.hzz.hr/statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>> (2022), pristupljeno 28. svibnja 2022.
6. "Izvješće pučke pravobraniteljice za 2021." Ured pučke pravobraniteljice (2022), pristupljeno <<https://www.ombudsman.hr/hr/izvjesca-puckog-pravobranitelja/>> 8. veljače 2023.
7. "Katalog mjera". Hrvatski zavod za zapošljavanje (2022a), pristupljeno <https://mjere.hr/katalog-mjera/?utm_source=hero&utm_medium=button> 30. svibnja 2022.
8. Priručnik za mentore za socijalno uključivanje. (Udruga za pomoć žrtvama Bijeli krug Hrvatske i Udruga za podršku žrtvama i svjedocima, 2020) <https://www.bijelikrug-hrvatske.hr/wp-content/uploads/2020/11/Prirucnik-za-mentore-za-socijalno-ukljucivanje-1.pdf?fbclid=IwAR2iXAXG-dxd4jQPbjJiZJCIRVU93hMwxPT0nbu-JIHREgU0BEa_fce b6Vvw> pristupljeno 6. lipnja 2022.
9. Program Ujedinjenih naroda za razvoj. "Sažetak Izvješća o Društvenom Razvoju Hrvatska 2006. Neumreženi: Lica Socijalne Isključenosti u Hrvatskoj". (2007) 14 (1) Revija za socijalnu politiku 65–84. <https://doi.org/10.3935/rsp.v14i1.693> pristupljeno 20. travnja 2022.
10. Registrirana nezaposlenost, Prostorna jedinica – županija, Godina – Mjesec. (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2022b). <<https://statistika.hzz.hr/statistika.aspx?tipIzvjestaja=1>>, pristupljeno 28. svibnja 2022.
11. Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2018. i 2020. (Državni zavod za statistiku (2019 i 2021a) <<https://podaci.dzs.hr/media/wt3lyxzw/si-1693-rezultati-ankete-o-dohotku-stanovnistva-u-2020.pdf>> pristupljeno 3. lipnja 2022.
12. Rezultati ankete o dohotku stanovništva u 2021. (Državni zavod za statistiku (2022). <<https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29178>> pristupljeno 3. lipnja 2022.
13. Statističke informacije (Državni zavod za statistiku, 2018. i 2022.) <<https://podaci.dzs.hr/media/flin3pz2/statinfo2018.pdf>> i <<https://podaci.dzs.hr/media/dcp1du5/stat-info-2022.pdf>> pristupljeno 29. lipnja 2022. i 23. ožujka 2023.
14. Škudar, R Socijalno mentorstvo nova metoda za uključivanje nezaposlenih na tržište rada. *Nacional*, 2022. <<https://www.nacional.hr/socijalno-mentorstvo-kao-metoda-aktivacije-marginaliziranih-skupina-na-trziste-rada-i-ukljucivanja-u-lokalnu-zajednicu/>> pristupljeno 20. travnja 2022.
15. Vodič za stručnjake Hrvatskog zavoda za socijalni rad na web stranici http://husr.hr/web/wp-content/uploads/2022/09/SM-vodic-FINAL_liktorirano-PRIHVACENE-IZMJENE-ispravljeno.pdf. pristupljeno 20. travnja 2022.

Katarina Marošević*

Anita Barišić**

Barbara Cafuk***

POVERTY AND SOCIAL EXCLUSION OF UNEMPLOYED PERSONS: THE SOCIAL WORK PERSPECTIVE

Summary

There are numerous challenges that economies face today. Unemployment has many negative outcomes, with poverty and social exclusion being among the most severe. Due to the pronounced instability of economies in the world, generally as a consequence of the pandemic, the consequences of the war in Ukraine, currency changes, and other social issues, the question is raised as to how many employees are under the potential threat of some type of poverty or unemployment. People who do not have enough resources to meet their material needs can be considered to be living in poverty. Therefore, unemployment is not only a cause but also a consequence of poverty and social exclusion. Social exclusion implies the inability to participate in social, economic, cultural, and political life and can be considered a multifaceted process in which a person's opportunities for employment, access to health care, inclusion in social networks, and other social processes are reduced.

This paper aims to analyse the share of people living in poverty and social exclusion in the Republic of Croatia for the period from 2015 to 2021. It also aims to analyse the most frequently used topics discussed in the fields of unemployment as a macroeconomic field and social work as a social field. In that manner, an interdisciplinary approach has been taken. The paper will analyse the trends of the unemployed as a part of the population that, due to non-participation in the labour market, is in potential danger of poverty and social exclusion. Therefore, the tools used in the Republic of Croatia in order to influence the reduction of poverty and social exclusion of unemployed persons are analysed as well as the disproportion expressed at the county level in the Republic of Croatia. Special emphasis is placed on the role of the social work profession in advocating for and representing vulnerable groups and on the measures by which the social welfare system responds to the problems of poverty, social exclusion and, indirectly, unemployment. The paper presents comments and recommendations for potential successful tools for reducing the problem of poverty and social exclusion.

Keywords: unemployment, poverty, social exclusion, social work

This work is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Dr. sc. Katarina Marošević, PhD, Associate Professor, Faculty of Law, Josip Juraj Strossmayer University in Osijek, S. Radića 13, 31000 Osijek. E-mail address: katarina.marosevic@pravos.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8727-130X>.

** Dr. sc. Anita Barišić, PhD, Teaching Assistant, Faculty of Law, Josip Juraj Strossmayer University in Osijek, S. Radića 13, 31000 Osijek. E-mail address: abaristic@pravos.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5245-8265>.

*** Barbara Cafuk, t.univ. mag. act. Soc., Community Service Center Svitanje, Trg Tomislava dr. Bardeka 10/10. E-adresa: barbara.cafuk@socskrb.hr. ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-8516-8892>.